

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Radka Kučerová

**Aktuální problematika povinného zastoupení účastníka řízení
advokátem v civilním soudním řízení**

Diplomová práce

Olomouc 2021

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Aktuální problematika povinného zastoupení účastníka řízení advokátem v civilním soudním řízení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 13. 1. 2021

.....

Radka Kučerová

Tímto bych chtěla velice poděkovat vedoucí mé diplomové práce paní JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za její odborné vedení, trpělivost, cenné rady, připomínky, podněty a návrhy, které mi při psaní diplomové práce poskytla. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za veškerou podporu, kterou mi poskytla během celého studia.

Obsah

Úvod	6
1. Historický exkurs	9
2. Právní úprava povinného zastoupení advokátem v OSŘ	11
2.1. K účelu povinného zastoupení	11
2.2. Možná inspirace rakouským ZPO	14
2.3. Osoba zástupce dovolatele	17
2.4. Výjimky z povinného zastoupení dovolatele	18
2.5. Náprava nedostatku povinného zastoupení	21
2.5.1. Nedostatek povinného zastoupení v rámci společenství podle § 91 OSŘ	22
2.5.2. Rozhodovací pravomoc soudu 1. stupně	24
3. Aspekty existence zástupčího oprávnění ve světle judikatury	27
3.1. Plná moc pro dovolací řízení	27
3.1.1. Rozpor dvou plných mocí v rámci zastupování PO v dovolacím řízení	29
3.2. Zánik plné moci v průběhu dovolacího řízení	32
4. Návrhy na změny de lege ferenda	34
4.1. „Rovnost zbraní“ a možnosti jejího důslednějšího naplnění	34
4.2. Inspirace rakouským ZPO v dovolacím řízení	35
4.3. Rozhodování o absenci povinného zastoupení de lege ferenda	36
Závěr	38
Seznam použitých zdrojů	42
Shrnutí	45
Abstract	45
Klíčová slova	46
Key words	46

Seznam použitých zkratek

LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb.
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
CŘS	věcný záměr civilního řádu soudního
c. ř. s.	zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní
TrŘ	zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
SŘS	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
ZÚS	zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
ZPO	zákon RGBI. Nr. 113/1895, Zivilprozessordnung, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NotŘ	zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů
ZA	zákon č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
sp. zn.	spisová značka
čl.	článek
PO	právnícká osoba
NS	Nejvyšší soud

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma nazvané „Aktuální problematika povinného zastoupení účastníka řízení advokátem v civilním soudním řízení“. Učinila jsem tak, neboť v roce 2017 došlo ke zveřejnění věcného záměru plánovaného civilního řádu soudního (dále jen „CŘS“), který má být prvním pokusem o komplexní novelizaci dosavadního českého civilního procesu. A právě ten předpokládá v bodě 28 rozšíření podmínky povinného zastoupení následovně: „*Strany jsou povinny nechat se zastoupit advokátem (advokátský spor), s výjimkou řízení před okresními soudy ve věcech, v nichž hodnota předmětu sporu nepřesahuje částku 50.000,- Kč, a v řízení o stížnosti proti usnesení okresního soudu v takové věci.*“¹ Prozatím se věcný záměr nezabývá výjimkami, které, podle mého názoru, budou muset být jednoznačně vymezeny a konečné znění bude třeba ještě podrobit mnohým debatám. Na začátek je nutno uvést, že se skutečně prozatím jedná pouze o první návrhy, které jsou ovšem nejen odbornou ale i širokou veřejností brány spíše negativně.² Z výše uvedeného důvodu shledávám problematiku povinného zastoupení stále za aktuální a v odborných kruzích poměrně hojně diskutovanou, byť názory o pozitivních a negativních tohoto institutu se odlišují a stále ještě není známa jednotná koncepce a konkrétnější podoba novelizace.

Vzhledem k tomu, že téma povinného zastoupení zahrnuje velké množství problematických aspektů (například hrazení nákladů řízení, poskytování bezplatné právní pomoci aj.), rozhodla jsem se zaměřit na povinné zastoupení tak, jak jej zná OSŘ v aktuálním znění, tj. u dovolatele v dovolacím řízení a v rámci tohoto užšího zaměření jsem vybrala některé problematičtější aspekty, kterým se dále věnuji. Dalším důvodem užšího vymezení práce je i skutečnost, že byť byl zveřejněn věcný záměr, stále ještě není známo jeho konkrétnější znění, a tak nelze nyní s jistotou říct, zda k rozšíření podmínky povinného zastoupení skutečně dojde. Tomuto závěru musí ještě předcházet velké množství debat a podrobných rozprav a rozhodně je v rámci tohoto tématu prostor pro další vědeckou činnost.

Tato práce je členěna do čtyř kapitol, přičemž první kapitola je věnována historickému exkursu, neboť považuji za vhodné uvést základní historický přehled vývoje advokátního přímusu v českých zemích. Dalším důvodem je i skutečnost, že věcný záměr CŘS se na tradici

¹ Ministerstvo spravedlnosti. *Věcný záměr civilního řádu soudního* [online]. Justice.cz, 2017, [cit. 6. 12. 2020]. Dostupné na: <<https://crs.justice.cz/>>.

² DIMUN, Petr. *Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku* [online]. ceska-justice.cz, 22. 11. 2018 [cit. 5. 12. 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/>>.

tohoto institutu v českých zemích odvolává, a lze se tedy domnívat, že zákonodárce při vytváření prvotního znění vycházel z historických pramenů. Tato kapitola je pojata přehledově, neboť práce není historická, ale jejím cílem je nastínit, jakým způsobem by se mohl zákonodárce inspirovat v české (resp. česko-rakouské) právní historii pro případné rozšíření podmínky povinného zastoupení. V kapitole jsou zmíněny významné novely OSŘ, které měly podstatný vliv na podobu rozhodování o naplnění podmínky povinného zastoupení. Za nejdůležitější považuji nepochybně novelu občanského soudního řádu č. 296/2017 Sb., která rozhodování o procesní podmínce povinného zastoupení z Nejvyššího soudu převedla na soud prvního stupně. Úvahami o tom, zda je to krok správným směrem, se zabývám v podkapitole 2. 5. 2.

Druhá kapitola je zaměřena především na teoretické vymezení povinného zastoupení dle aktuální právní úpravy českého OSŘ. Jednotlivé podkapitoly jsou věnovány cílům a účelům povinného zastoupení v návaznosti na dovolací řízení, avšak je třeba říct, že důvody, které jsou v podkapitole uvedeny, platí analogicky na institut povinného zastoupení obecně. Dále je v práci zahrnuta podkapitola týkající se rakouské právní úpravy, ve které se zamýšlím nad tím, v čem by se český zákonodárce mohl při případném rozšíření povinného zastoupení inspirovat. V ní uvádím jednak komparaci s českou právní úpravou a dále uvádím typy řízení, ve kterých shledávám povinné zastoupení do budoucna za žádoucí a z jakého důvodu. Jednotlivá řízení uvádím pouze příkladmo a nejedná se zdaleka o taxativní výčet. Cílem podkapitoly týkající se rakouského „Zivilprozessordnung“ je shrnout otázku povinného zastoupení v rakouském civilním procesu a nastínit, která řízení by zákonodárce při novelizaci neměl opomenout. Další podkapitoly se již týkají teoretického vymezení povinného zastoupení ve sporném civilním soudním řízení, a sice v dovolacím řízení. Pozornost je zaměřena na osobu zástupce dovolatele, na výjimky z povinného zastoupení a na problematiku nápravy nedostatku povinného zastoupení. Cílem této kapitoly je zhodnotit kvalitu právní úpravy povinného zastoupení v dovolacím řízení a dílčí novelizace, které významně ovlivnily právní úpravu a praxi soudů.

Třetí kapitola je věnovaná problematice zástupčího oprávnění, konkrétněji plné moci. Jedná se o typ zastoupení, který považuji za nejčastější, především ve spojení s advokátem v dovolacím řízení. V ní jsou analyzovány konkrétní problémy, které ve spojení s plnou mocí mohou vznikat, zabývám se podrobně podobou plné moci a vycházím především z judikatury a komentářové literatury. Jedna podkapitola se věnuje rozporu dvou udělených plných mocí v případě, že je dovolatel právnická osoba. Je věnována některým aspektům týkající se

postavení právnické osoby, otázce jejího vnitřního fungování a snaží se o komplexní řešení této problematiky, neboť právní úprava ji výslovně nedává.

V závěrečné kapitole nazvané „Návrhy na změny *de lege ferenda*“ je zhodnocena právní úprava povinného zastoupení v rámci dovolacího řízení a jsou v ní uvedeny mé vlastní úvahy, v čem spatřuji její nedostatky, a jak by se daly vyřešit. Zabývám se problematikou rovnosti stran a vycházím především z přínosného článku profesora Zoulíka „*Rovnost stran a profesionalita v civilním procesu*“, který mé úvahy podnítil. Dále se v ní vymezuji k otázce přesunu agendy rozhodování o naplnění podmínky povinného zastoupení z Nejvyššího soudu na soud prvního stupně, neboť shledávám za poněkud nešťastné, aby o podmínce, která má být splněna před dovolacím soudem, rozhodoval soud jiné instance. Uvádím vlastní úvahy, jakým způsobem by mohla být tato otázka vyřešena.

Tato práce je věnována podrobné analýze povinného zastoupení se zaměřením na dovolací řízení a jako výzkumnou otázku jsem si zvolila: „Je povinné zastoupení nástrojem k ochraně práv účastníka a současně k naplnění účelu dovolacího řízení?“ Cílem práce je shrnout některé aspekty povinného zastoupení, přičemž se snažím o hodnocení, zda je tento institut v rámci civilního procesu v české právní úpravě nezbytný a zda je potřeba jej rozšířit po vzoru moderních evropských zemí. Dílčím cílem je pak zaměřit se na právní úpravu dovolání v této souvislosti a zhodnotit kvalitu a nutnost povinného zastoupení v řízení před nejvyšší instancí. Při zodpovězení výzkumné otázky a splnění cílů práce jsem vycházela z aktuálního OSŘ, z jeho historických znění a z důvodových zpráv. Co se odborných publikací týče, nápomocná mi byla komentovaná znění zákonů různých autorů, jejíž názory jsem musela například v otázce zániku plné moci během dovolacího řízení konfrontovat. Stěžejní část mých zdrojů tvoří soudní rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu, která jsou nezbytným výkladovým nástrojem k řešení jednotlivých problematických aspektů a odpovědi na dílčí problémy poskytují odborné články.

V práci používám především metodu analýzy textu zákona a soudních rozhodnutí, které nad rámec textu zákona zpřesňují právní úpravu. Dále se často uchyluji k použití analogie, neboť právní úprava dovolacího řízení, která je pro mou práci stěžejní, je poměrně kusá a ve většině případů je třeba použít obecná ustanovení OSŘ a ustanovení upravující řízení v prvním stupni. Také užívám metodu deskriptivní, neboť než jsem v práci dospěla k řešení dílčích problémů, považovala jsem za nezbytné vymezit základní pojmy, k čemuž slouží zejména úvodní části prvních dvou kapitol. Konečně se také v části týkající se rakouské právní úpravy uchyluji ke komparaci s českou právní úpravou.

1. Historický exkurs

Povinné zastoupení v rámci civilního soudního řízení není napříč českými právními dějinami ničím novým, naopak povinnost účastníka zajistit si zástupce byla v minulosti koncipována širěji. Po vzniku Československa v roce 1918 došlo k recepci velkého množství rakousko-uherských právních předpisů, včetně těch procesních, které se tak staly základem civilního procesního práva během první republiky a další inspirací pro plánovanou rekonstrukci. Z toho velkého množství si dovoluji zmínit dva nejdůležitější, které měly přímý vliv na problematiku nuceného zastoupení, tj. zákon č. 111/1895 ř. z., o vykonávání soudní moci a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních (tzv. jurisdikční norma) a zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanskoprávních rozepřích (dále jen „c. ř. s.“).³ Stěžejní úpravu obsahoval tehdejší § 27 c. ř. s., který stanovil, že advokátem musejí být zastoupeny strany před sborovými soudy první instance, dále před samosoudci, kteří působí u těchto sborových soudů a před všemi soudy vyšší instance. Výjimky byly tehdy stanoveny pro soudy první instance v řízení ve věcech manželských a před soudem první stolice jako soudem dožádaným.⁴ Už před soudem první instance byl zakotven požadavek hodnoty sporu, přičemž hranice byla podle § 29 c. ř. s. stanovena na 5.000,- Kčs. Pod tuto částku mohla být zmocněncem účastníka každá svéprávná osoba, nad tuto částku už byla vyžadována přítomnost advokáta. Tato úprava byla ve své podstatě převzata, spolu s několika úpravami, i do pozdějšího vládního návrhu 1937⁵, který nikdy nenabyl účinnosti. Následující změny nebyly pro advokátní přímus nikterak pozitivní, naopak došlo k postupnému omezování tohoto institutu, až nakonec byl občanským soudním řádem z roku 1950 zcela zrušen. Hlavním důvodem, který uvádí důvodová zpráva, bylo snížení nákladů soudního řízení a lepší finanční dostupnost ochrany práv u soudu, neboť advokátský proces mohl být veden jen za předpokladu, že strany měly dostatek finančních prostředků, což bylo optikou minulého režimu bráno jako nežádoucí jev.⁶ Tento postoj přetrval až do roku 1991, kdy byl tehdejší občanský soudní řád z roku 1963 podroben velké novelizaci, která mimo jiné zakotvila nový institut dovolání⁷ a společně s ním bylo do

³ VOJÁČEK, Ladislav. In VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 509-510.

⁴ BALÍK, Stanislav, Advokátní spory a právo chudých? (Příspěvek k diskusi o ustanovení § 5 o. s. ř.), *Právní praxe*, 1995, č. 7.

⁵ Srov. § 25 vládního návrhu 1937; Senát Parlamentu ČR. Historické senátní tisky z 4. volebního období - senátní tisky, 5. zasedání, č. 431 [online]. Senat.cz, [cit. 8. 11. 2020]. Dostupné na <https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0431_05.htm>.

⁶ Národní shromáždění republiky Československé 1948-1954. Tisk 510, část č. 12, Důvodová zpráva k OSŘ 1950 [online] psp.cz, [cit. 8. 11. 2020]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0510_12.htm>.

⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 519/1991 Sb.

české právní úpravy navráceno i povinné zastoupení účastníka řízení, byť v omezené podobě, která přetrvala dodnes.

V průběhu posledních let došlo v rámci dovolacího řízení k novelizacím, které významně zasáhly i do právní úpravy povinného zastoupení a podání dovolání advokátem. Jedná se o novelu občanského soudního řádu č. 404/2012 Sb., která zakotvila povinnost, aby každé dovolání bylo sepsáno výhradně advokátem. Důvodová zpráva se k účelu nijak nevyjadřuje, ale Vojtek v tomto zcela logicky vidí zlepšení jednotlivých podání.⁸ Jeho druhá podstatná novela č. 296/2017 Sb., měla za cíl část agendy z dovolacího soudu přenést na soud prvního stupně. Ten nově rozhoduje právě o odstranění absence povinného zastoupení, což mělo za cíl především zrychlení rozhodovací činnosti dovolacího soudu, která se podle poslední výroční zprávy Ministerstva spravedlnosti za poslední roky skutečně zlepšila.⁹ Obě novely považují v souhrnu za zdařilé, neboť průtahy a délka trvání soudního řízení jsou velkým problémem českého soudnictví a tímto způsobem se tomu lze v určité míře bránit.

Ačkoliv si advokátní přímus napříč dějinami prošel vývojem a trendem bylo jej spíše rozšiřovat, z výše uvedeného vidíme, že po roce 1948 byl politickým vlivem naopak postupně omezován. Aktuálně v odborných kruzích opět vyvstala otázka, zda jej do právní úpravy nevrátit a pokud ano, v jaké podobě. Myslím si, že rozšíření podmínky povinného zastoupení by zkvalitnilo a zrychlilo průběh mnohých řízení. Na druhou stranu, aby došlo k návratu povinného zastoupení alespoň částečně do takové podoby, jakou předestřel například vládní návrh z roku 1937, musela by být zodpovězena otázka, jakých řízení by se povinné zastoupení týkalo, a zda by se například vrátilo kritérium hodnoty spory, pod kterou by nebylo zastoupení potřeba. Již první návrhy byly zveřejněny v rámci věcného záměru k novému civilnímu řádu soudnímu, který je aktuálně dostupný široké veřejnosti a každý se k návrhům jednotlivých ustanovení může vyjádřit.¹⁰

⁸ VOJTEK, Petr. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV, § 201-250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 204 (§ 241a OSŘ).

⁹ Ministerstvo spravedlnosti. *České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva* [online]. Justice.cz, 2020 [cit. 11. 11. 2020]. s. 156. Dostupné na <https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_stat_zprava.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc>.

¹⁰ Ministerstvo spravedlnosti. *Věcný záměr civilního řádu soudního* [online]. Justice.cz, 2017, [cit. 11. 11. 2020]. Dostupné na <<https://crs.justice.cz/>>.

2. Právní úprava povinného zastoupení advokátem v OSŘ

Případ, kdy je po účastníkovi řízení požadováno, aby byl zastoupen advokátem, není v českém právním řádu ojedinělým jevem. Nejrozsáhlejší úpravu nalezneme v trestním řádu, coby případy nutné obhajoby (§ 36 an. TrŘ), dále se povinné zastoupení požaduje po účastníkovi v řízení o kasační stížnosti před Nejvyšším správním soudem (§ 105 odst. 2 SŘS), před Ústavním soudem v případě podání ústavní stížnosti (§ 30 odst. 1 ZÚS) a konečně před Nejvyšším soudem v dovolacím řízení (§ 241 OSŘ). Účel povinného zastoupení ve výše uvedených řízeních, byť s mírnými odchylkami, je v některých aspektech shodný. Jedná se o typy řízení, které jsou svou povahou pro běžnou veřejnost náročnější, a byť má každý účastník právo hájit si své zájmy sám, zákonodárce vypreparoval výše uvedené případy, kdy by to objektivně nedokázal. Tato práce je zaměřená především na problematiku povinného zastoupení v dovolacím řízení před civilním soudem, respektive na jeho aktuální problémy, proto se budu níže zabývat již jen aspekty v rámci úpravy dle OSŘ.

2.1. K účelu povinného zastoupení

Aktuální právní úprava zná povinné zastoupení advokátem v rámci civilního sporného soudnictví pouze před dovolacím soudem, tj. před Nejvyšším soudem, v dovolacím řízení. § 241 odst. 1 OSŘ explicitně stanoví, že: „*v dovolacím řízení musí být dovolatel vždy zastoupen advokátem nebo notářem*“.¹¹ Hlavním smyslem a účelem tohoto jediného odrazu advokátního přímusu v OSŘ, se v odborných publikacích často uvádí především zvýšená profesionalita samotného podání a s tím související i řádná a kvalifikovaná ochrana zájmů dovolatele.¹² Řádně sepsané dovolání musí obsahovat přesně vymezený důvod podle § 241a odst. 1 a 3 OSŘ. S tím lze obecně souhlasit, dovolání je svou povahou věcně náročnějším podáním, než je tomu u řádných opravných prostředků, a je potřeba kvalitní právní argumentace pro uchopení dané problematiky. Už při pohledu na to, jak je vymezená přípustnost dovolání v § 236 an. OSŘ, je věcná náročnost zjevná. Osoba bez určitých právních znalostí nepozná rozdíl mezi důvodností a přípustností, což jsou předpoklady, které musejí být jednoznačně v dovolání vymezeny, odůvodněny a řádně podloženy. Dovolání svou povahou patří do kategorie mimořádných opravných prostředků, a při zkoumání přípustnosti dovolání soud zkoumá

¹¹ § 241 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹² JAKŠIČ, V. In DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1240 (§ 241 OSŘ).

především, zda má napadené rozhodnutí zásadní právní význam.¹³ Vymezení přípustnosti dovolání je mnohdy složité i pro právníka, osoba neznalá relevantní judikatury, vývoje právního myšlení, postojů a ustálené rozhodovací praxe soudů jen těžko bude schopna vyčerpávajícím způsobem odůvodnit např. v čem se odvolací soud odchýlil od dosavadní rozhodovací praxe NS, nebo uvést, která právní otázka dosud nebyla dovolacím soudem řešena.¹⁴ Jde o otázky poměrně náročné, a to jak z hlediska právní argumentace, tak i samotného vymezení přípustnosti dovolání. Po novele občanského soudního řádu, která byla provedena zákonem č. 404/2012 Sb., je možné podat dovolání pouze z jediného důvodu, který spočívá v nesprávném právním posouzení věci odvolacím soudem,¹⁵ tj. je možné napadnout pouze právní otázky. Z tohoto důvodu je zjevné, že laická veřejnost jen těžko rozpozná relevantní právní problém, který byl odvolacím soudem vyřešen chybně. Advokát by měl mít dostatek znalostí a dovedností případný problém soudu prvního stupně i soudu odvolacího odhalit, a ve prospěch svého klienta chybu správně vymezení, aby ji následně mohl dovolací soud napravit, a tím plnit svůj primární účel, tedy sjednocovat judikaturu. Navíc advokát je schopen, a do jisté míry i povinen, si od věci udržovat odstup a objektivně ji posoudit, na rozdíl od dovolatele. Byť jde tedy o dispoziční úkon, který může učinit pouze dovolatel, z tohoto pohledu se povinné zastoupení jeví jako řádné a zcela v souladu s naplněním práv dovolatele a účelu dovolacího řízení. Na druhou stranu je vhodné zmínit, že proces před soudem nezačíná opravnými prostředky, ale již před soudem prvního stupně, kde v souladu se zásadou projednací a se zásadou koncentrace leží břemena tvrzení a důkazní výhradně na stranách. Soud zde má spíše podpůrnou funkci, která spočívá v pomoci stranám řízení s tím, co by měly tvrdit a prokazovat (viz. poučovací povinnost dle § 5, § 118a, § 119a OSŘ). A zde se stranám řízení nemusí ihned podařit poučení soudu řádně vyhovět, přičemž důvodem může být náročnost věci nebo nedostatečné poučení ze strany soudu. Obojí může výrazně přispět ke zpomalení celého řízení. Myslím si, že toto byl jeden z důvodů, proč je v ČR rozpracováno, že advokát bude stranu řízení zastupovat už před prvostupňovým soudem. Potřeba povinného zastoupení účastníka na samém počátku řízení má jistě své výhody, ale na druhou stranu je vždy je na vůli strany se nechat zastoupit, je-li pro ni spor složitý (viz. § 24 an. OSŘ). Další důvod, který se uvádí, je celkové zrychlení řízení.¹⁶ Vzhledem k tomu, že o dovolání se ve většině případů

¹³ HAMUŠÁKOVÁ, Klára. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, s. 885 (§ 237 OSŘ).

¹⁴ § 237 zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ VOJTEK, Petr. In JIRSA, Jaromír. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV, § 201-250 občanského soudního řádu.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 202 (§ 241a OSŘ).

¹⁶ JAKŠIČ, V. In DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1240 (§ 241 OSŘ).

rozhoduje bez jednání a neprobíhá žádné složité dokazování, argument rychlosti řízení je podle mě spíše doplňujícím. K účelu povinného zastoupení advokátem se vyjadřuje i V. Hora a shrnuje jej následovně: „*Odhodlává-li se zákon v některých případech nutiti strany k tomu, aby se daly zastupovat advokáty, nevychází – a nesmí vycházeti – snad z toho, aby bylo zjednáno a zaručeno příslušníkům advokátního stavu jisté zaměstnání a pramen výživy, nýbrž činí tak proto, aby procesní látka, dříve než bude předložena soudu, byla právnicky promyšlena, odborně zpracována a uspořádána; to je i v zájmu stran, jež nejsou znalé práv, mají býti chráněny před možnou újmou, z této neznalosti jim hrozící, i v zájmu soudu, jemuž má býti práce ulehčena a odpovědnost zmenšena. Nucené zastoupení stran advokáty může ale působiti také značnou měrou k smírnému vyřešení věci a tím i k odvrácení sporů, jsou-li advokáti stran na výši svého povolání.*“¹⁷ S výše uvedeným souhlasím, v rámci nuceného zastoupení je i snaha, aby byl případ zhodnocen advokátem-odborníkem, zda je zde potřeba a zájem dovolatele na nápravě rozhodnutí soudu předchozí instance ještě předtím, než bude věc předložena dovolacímu soudu. Tak se aktivuje filtrační funkce povinného zastoupení, kdy dovolatel ještě předtím, než dovolání podá, zkonzultuje věc se svým zástupcem a případně dojde k závěru, že k Nejvyššímu soudu nebude pokračovat.

Naopak proti povinnému zastoupení advokátem může hovořit argument, že tato povinnost omezuje osobu v přístupu k soudu. Domnívám se, že je v této otázce nutno zkoumat smysl a účel zastoupení. Jsem přesvědčena, že důležitost a oprávněnost povinného zastoupení podporují argumenty uvedené v této podkapitole. Tento požadavek je podle mého názoru zcela v souladu s procesními právy účastníka a s účelem dovolacího řízení, což potvrdil i Ústavní soud. Ten povinné zastoupení v dovolacím řízení odůvodnil taktéž kvalifikovanou pomocí, zamezení zatížení soudů podáními, která zjevně nespĺňují ani formální náležitosti, a rychlejším rozhodováním NS.¹⁸

Vše výše uvedené nepochybně odůvodňuje podmínku povinného zastoupení dovolatele. Dovolání je již svým charakterem natolik mimořádným, neboť směřuje proti pravomocnému rozhodnutí, a tedy změna takového rozhodnutí Nejvyšším soudem znamená zásah do právní jistoty, a spolu s tím i narušení principu předvídatelnosti práva a legitimní předvídatelnosti postupu orgánů veřejné moci.¹⁹

¹⁷ HORA, V., SPÁČIL J. (ed.) *Československé civilní právo procesní. I. - III. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 51-52.

¹⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2009, sp. zn. III.ÚS 473/09.

¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2013, č. j. IV. ÚS 2127/12-2 bod 15.

2.2. Možná inspirace rakouským ZPO

V této podkapitole se chci věnovat právní úpravě povinného zastoupení v rakouském Zivilprozessordnung (dále jen „ZPO“), srovnat českou právní úpravu s rakouskou a dále uvést, zda a jakým způsobem by se česká právní úprava mohla inspirovat. Po významné rekodifikaci českého hmotného práva, která má jako jeden ze svých pramenů právě rakouskou právní úpravu, lze předpokládat, že se podobným směrem bude ubírat budoucí plánovaná rekodifikace českého práva procesního. Zveřejněný věcný záměr k plánovanému civilnímu řádu soudnímu si vzal rakouský ZPO za jeden ze zdrojů inspirace²⁰, například při určení minimální hodnoty sporu, ale i pro určité nastínění výjimek, na které by se povinné zastoupení nevztahovalo. Podle mého názoru je rakouská právní úprava povinného zastoupení kvalitní a určitá inspirace je na místě.

V rakouském ZPO je povinné zastoupení advokátem upraveno výrazně širěji, než je tomu u nás. Z tohoto důvodu zmiňuji rakouskou úpravu v širším měřítku a nezaměřuji se pouze na dovolání. Stěžejní úpravu nalezneme v § 27 ZPO. Ten zavedl tzv. absolutní povinnou obhajobu, a to před okresními soudy ve věcech, ve kterých hodnota sporu nebo peněžní hodnota převyšuje 5.000 EUR.²¹ Právě stanovení pevné částky bylo inspirací pro věcný záměr civilního řádu soudního,²² v aktuální české právní úpravě není hranice minimální hodnoty sporu stanovena, jde pouze o návrh, který je podroben spíše kritice. Dále se právní zastoupení vyžaduje v právních sporech podle § 502 odst. 5 ZPO, a to bez ohledu na minimální hodnotu sporu. Což znamená, že účastník musí být zastoupen i v určitých rodinněprávních sporech upravených dle zákona o soudní pravomoci, dále v právních sporech týkající se výpovědi smlouvy, její neexistence nebo vyklizení nemovitosti, ve vymezených sporech dle zákona o spotřebitelích, a také v pracovněprávních a sociálněprávních věcech. Dále je povinné zastoupení stran požadováno před všemi vyššími soudy.²³ ZPO zde tedy stanovil konkrétní okruhy a konkrétní spory, ve kterých je povinné zastoupení vyžadováno, což v českém civilním procesu nenalezneme. Ovšem i z výše uvedeného jsou v ZPO zakotveny výjimky, konkrétně v § 27 odst. 2 a 3 ZPO, podle kterých se výše uvedené vymezení absolutní povinné obhajoby

²⁰ LAVICKÝ, Petr. Český civilní řád soudní pro třetí milénium. *Právní rozhledy*. 2017, č. 9, s. 340.

²¹ Zákon RGBI. Nr. 113/1895, Zivilprozessordnung, § 27 odst. 1, ve znění pozdějších předpisů.

²² Podle tohoto návrhu by totiž měla být zavedena povinnost stran řízení být zastoupeni advokátem, a to nejen před Nejvyšším soudem, ale i před soudy prvního stupně a soudy odvolacími. Věcný záměr zmiňuje výjimku v řízení před okresním soudem, kdy hodnota předmětu sporu by nepřevyšovala 50.000,- Kč, v těchto bagatelních věcech by povinné zastoupení nebylo vyžadováno. Viz. Ministerstvo spravedlnosti. *Věcný záměr civilního řádu soudního* [online]. Justice.cz, 2017 [cit. 1. 11. 2020]. Dostupné na <<https://crs.justice.cz/>>.

²³ Zákon RGBI. Nr. 113/1895, Zivilprozessordnung, § 27 odst. 1, ve znění pozdějších předpisů.

neuplatní na záležitosti, které bez ohledu na hodnotu předmětu sporu náleží okresním soudům. Dále se povinné zastoupení neuplatní na procesní úkony, které byly provedeny dožádaným soudem, předsedou soudu nebo předsedou senátu a také na jednání, která se uskuteční přímo v soudní kanceláři.²⁴ Obecně lze tedy říct, že na jakákoliv vysvětlení a interakce mezi soudem a účastníkem, která nenastanou přímo před senátem nebo před soudcem, pak účastník dle rakouského civilního práva nemusí být zastoupen. K výše uvedeným výjimkám je nutné ještě zmínit, že povinného zastoupení není třeba ve zvláštních případech soudního jednání, kde původní žalobní návrh s hodnotou sporu nebo peněžní hodnotou byl pod 5.000 EUR, ovšem následně došlo k jeho rozšíření nad tuto bagatelní částku. Zákon pak v tomto případě nepočítá se zajištěním si dodatečného zastoupení a procesní podmínka povinného zastoupení se i nadále odvíjí od původního žalobního návrhu, nikoli od toho rozšířeného. Poslední výjimka, kterou ZPO uvádí, je v rámci institutu narovnání před okresním soudem, zde nemusí být účastník zastoupen, a to ani v případě, kdy peněžní hodnota nebo hodnota sporu převyšuje 5.000 EUR.²⁵

Na základě výše uvedeného se domnívám, že debaty o určitém rozšíření povinného zastoupení jsou na místě. Především se mi zdá jako vhodné zavést kritérium charakteru daného řízení, od kterého by se podmínka povinného zastoupení odvíjela. Jsou určité typy řízení, která jsou pro účastníka řízení natolik náročná, že by bylo vhodné odborné pomoci od samého začátku. Ačkoliv je v OSŘ zakotvena možnost nechat se advokátem zastoupit, její využití má svá úskalí, která spatřuji především ve finanční stránce účastníka. Ten často nemá prostředky na zaplacení kvalitních právních služeb, i když nemusí splňovat podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Kupříkladu ve spotřebitelských sporech²⁶ bych shledala za žádoucí, aby byl právě spotřebitel, jakožto slabší strana, zastoupen. Myslím si, že je v řízení kvůli svému postavení chráněn nedostatečně, ale nelze paušálně stanovit procesními pravidly, že určitá strana je bez dalšího považována za slabší, není ani žádoucí, aby o jeho postavení v konkrétním řízení rozhodoval soud. Podle Šlejharové není procesněprávní a hmotněprávní ochrana slabší strany stejná. Zatímco ve hmotném právu je a může být spotřebitel zvýhodňován (viz. § 1810 an. OZ), v procesním právu takto přistupovat nelze, neboť řízení před soudem se musí konat v souladu se základními zásadami soudního řízení, včetně zásady rovnosti. Soud má k dispozici určité instituty sloužící spíše k dorovnání procesního postavení stran, nikoliv k zvýhodnění jedné z nich. A právě zavedení povinného zastoupení advokátem je jedním

²⁴ Tamtéž; § 27 odst. 2.

²⁵ Tamtéž; § 27 odst. 3.

²⁶ Vycházím z obecné definice spotřebitelského sporu podle § 1810 OZ: „*Ustanovení tohoto dílu se použijí na smlouvy, které se spotřebitelem uzavírá podnikatel (dále jen „spotřebitelské smlouvy“)* a na závazky z nich vzniklé.“

z projevů zachování rovného postavení účastníků řízení.²⁷ Moji domněnku potřeby povinného zastoupení u spotřebitele potvrzuje i Sedláček, který jejich zvýšenou ochranu považuje za vhodnou především v situaci, kdy proti spotřebiteli stojí velká instituce, která disponuje stálým právním personálem.²⁸ Pro subjekty, jako jsou banky, není účinné právní zastoupení problémem, což nelze vždy říci u fyzické osoby.

Dalšími případy řízení, u kterých by stálo za zvážení určitá míra povinného zastoupení, jsou některé věci rodinněprávní, které jsou také zmíněny v rakouském ZPO, a proto i zde vidím určitý prostor pro inspiraci. Myslím si, že by se o něm dalo uvažovat v řízeních, které vykazují prvky sporného řízení. Není vhodné, aby se povinné zastoupení týkalo ryze nesporných řízení, neboť ty sledují především veřejný zájem a jeho naplnění je povinen kontrolovat soud. Juráš zmiňuje vhodnost povinného zastoupení především v souvislosti s problematikou řízení o rozvodu manželství,²⁹ přičemž tuto úvahu považuji za zcela na místě. Povinné zastoupení by nebylo potřeba u každého rozvodu, smysl zastoupení bych viděla v případě tzv. sporného rozvodu, tedy se zjišťováním příčin rozvratu, kde se manželé často nedokážou dohodnout na úpravě poměrů po rozvodu. Tuto myšlenku uvádí i Juráš³⁰, podle něj by přítomni advokáti mohli na manželé působit tak, aby svou situaci řešili cestou nesporného rozvodu, kdy by se na všem domluvili. S tímto tvrzením souhlasím, neboť kromě pokojnějšího rozvodu by se celý proces zrychlil, což by se promítlo i v následně vypočtených nákladech a odměnách advokátů. Dalším pozitivem shledávám celkovou profesionalizaci rozvodových řízení, a to především v případech, kdy by v řízení vystupovaly děti manželů, pro které je rozvod často velice náročná zkušenost. Advokáti by byli v řízení vedle soudce dalšími osobami, kteří by se snažili o naplnění nejlepšího zájmu dítěte, na rozdíl od rodičů jsou povinni a schopni ke sporu přistupovat objektivně. Na druhou stranu mohou být rozvodová řízení velice intimní záležitostí, na manžely by mohla přítomnost dalších osob působit spíše negativně, a nemuselo by kvůli tomu dojít k vyřešení podstatných záležitostí. Výše uvedená řízení jsou jedny z těch, u kterých by případné povinné zastoupení mělo smysl.

V případě, že by bylo v českém civilním procesu povinné zastoupení zavedeno minimálně tak, jak je to nastíněno ve věcném záměru, bude potřeba pečlivě formulovat četné výjimky, neboť zastoupení bude vyžadováno pro velké množství situací. Případné východisko zavedení

²⁷ ŠLEJHAROVÁ, M. Vybrané projevy ochrany „slabší strany“ z pohledu civilního práva procesního. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 7-8, s. 46.

²⁸ SEDLÁČEK, M. *Aktivita procesních stran* [online]. Pravniprostor.cz, 22. února 2019 [cit. 24. 11. 2020]. Dostupné na <<https://www.prawniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/aktivita-procesnich-stran>>.

²⁹ JURÁŠ, M. Advokátský proces na pozadí rekonstrukcí civilních kodexů. *Právní rozhledy*. 2012, č. 22, s. 795.

³⁰ Tamtéž, s. 795.

povinného zastoupení bych viděla ve spojení kritéria předmětu řízení a hodnoty sporu. Je logičtější stanovit hranici hodnoty sporu až v závislosti na druh sporu, neboť vyšší částka, o kterou ve sporu jde, vždy nutně neznamena větší náročnost pro soud, například v oblasti dokazování. Výše uvádím některá řízení, která by měla určitou formu povinného zastoupení účastníků obsahovat. Jedná se o sporná řízení, resp. o řízení, která vykazují prvky sporného řízení. Mým záměrem je poukázat na to, že o povinném zastoupení by se mělo uvažovat v rámci sporného řízení, nikoliv u ryze nesporných řízení, které jsou ovládány zcela jinými zásadami a naplňují zcela jiný účel.

2.3. Osoba zástupce dovolatele

Ustanovení § 241 odst. 1 OSŘ výslovně stanoví, že zástupcem dovolatele může být pouze advokát nebo notář, přičemž u notáře je tato možnost ještě omezena § 3 odst. 1 NotŘ. Ten vymezuje další činnosti, které může notář vykonávat, do té mimo jiné patří i zastupování fyzických a právnických osob před orgány veřejné moci. Notářský řád vymezuje pouze konkrétní řízení, ve kterých je to možné, typicky to lze v nesporném řízení a v rámci správního soudnictví.³¹ Ve většině případů bude tímto povinným zástupcem advokát, mimo jiné také proto, že toto povolání má největší tradici při poskytování právní pomoci. Jejich role je nezastupitelná, neboť právě oni jsou oprávněni jako jediní poskytovat právní poradenství a zastupovat účastníky řízení v rámci všech právních odvětví.³² Žádné jiné právnické povolání tuto generální působnost nemá.

Teoretické vymezení pojmu „advokát“, jeho činnost a povinnosti vůči klientovi stanoví zákon o advokacii (dále jen „ZA“). Obecně musí advokát pro klienta činit vše, co bude v souladu s jeho zájmy a cílem v daném řízení. Také je povinen se, až na některé výjimky, řídit jeho pokyny.³³ Toto v konečném důsledku znamená, že i kdyby byl advokát přesvědčen, že učinění nějakého procesního kroku vede k neúspěchu nebo je zjevně neekonomický, přesto je povinen zachovat se dle tohoto pokynu. Je jeho povinností klienta řádně informovat o všech možných dopadech jeho rozhodnutí a následně se podle tohoto pokynu zachovat. V opačném případě by tím porušil nejen zákon, ale i etická pravidla, na kterých je advokacie vystavěna. Typicky se tak může stát při podávání řádných ale i mimořádných opravných prostředků, kdy klient, navzdory advokátovu varování o pravděpodobném neúspěchu, trvá na svém

³¹ Typicky je to možné v řízeních podle části V. OSŘ, ve věcech veřejných rejstříků a v některých nesporných řízeních, kromě těch, které jsou výslovně vyřazeny (řízení o pozůstalosti, ve kterých vykonává činnost soudního komisaře aj.), viz. § 3 odst. 1 zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů.

³² MACKOVÁ, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 119.

³³ § 16 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

přesvědčení.³⁴ Zástupcem před dovolacím soudem naopak nemůže být patentový zástupce, už jen protože jeho působení u dovolacího soudu je výslovně zakázáno § 25b OSŘ ve spojení s § 241 odst. 1 OSŘ. Patentový zástupce může být zástupcem pouze před nižšími instancemi, obdobně jako u notáře, je jeho působení omezeno zvláštním zákonem, tj. na základě plné moci zastupuje ve sporech týkající se duševního a průmyslového vlastnictví. Důvod, proč není možné se ani v těchto specializovaných sporech nechat zastupovat patentovým zástupcem shledávám v tom, že by šlo o právní povolání, pro jeho výkon není nutné právní vzdělání, které je v dovolacím řízení klíčové.³⁵

Vzhledem ke skutečnosti, že OSŘ výslovně stanoví, že osoba dovolatele musí být zastoupena advokátem (příp. notářem), mám za to, že stále není možné, aby mohli být nahrazeni advokátním či notářským koncipientem, neboť se předpokládá, že zástupce dovolatele bude již mít prokazatelně potřebné znalosti, aby byl schopen efektivně pomoci dovolateli. V případě, že by bylo zavedeno povinné zastoupení po vzoru rakouského ZPO a podle vládního návrhu z roku 1937, dovedu si představit, že by koncipienti mohli na straně účastníka figurovat v jednodušších řízeních. V dovolacím řízení by přítomnost koncipienta byla nepřijatelná zejména pro jeho právní náročnost.

2.4. Výjimky z povinného zastoupení dovolatele

Zatímco výjimky z povinného zastoupení v rakouském ZPO jsou určeny charakterem sporu a výší bagatelní částky, výjimky z povinného zastoupení v českém OSŘ jsou vymezeny za pomoci kritéria osoby dovolatele, tj. zda jde o fyzickou nebo právní osobu, zda jde o stát, obec nebo o vyšší územně samosprávný celek, a zda subjekt určitým způsobem disponuje právními vzděláním. V § 241 odst. 2 OSŘ je obsažen taxativní výčet výjimek, kdy povinné zastoupení není nutné, neboť například z hlediska jejich povahy není služeb a znalostí advokáta potřebné. Jedná se o případy, kdy dovolatel (jakožto fyzická osoba) sám právními vzděláním disponuje, ale samozřejmě mu nic nebrání, aby se nechal zastupovat jiným advokátem nebo notářem. Obecně platí, že fyzická osoba, která nemá právní vzdělání, musí být zastoupena, a to i ve věci týkající se rozvrhového usnesení v rámci konkursního řízení. NS rozhodl,

³⁴ ČÁP, Petr. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš, ČÁP, Petr, ČERMÁK, Karel, PAPEŽ, Vladimír, POLČÁK, Stanislav, SEDLATÝ, Bohuslav. *Zákon o advokacii*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 107 (§ 16 ZA).

³⁵ Viz. § 8 odst. 1 zákona č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, ve znění pozdějších předpisů.

že dovolatel musí být zastoupen advokátem či notářem i v případě, kdy je v postavení konkursního věřitele a uplatňuje své restituční nároky.³⁶

Další výjimka je stanovena pro případ, kdy je dovolatelem právnická osoba (včetně státu, obce nebo kraje či vojenského újezdu), ale jen tehdy, pokud za ni jedná některá z fyzických osob, která je uvedena v § 21, 21a nebo 21b OSŘ, která má právnické vzdělání. Vzhledem k tomu, že se výjimka uvedená v § 241 odst. 2 písm. b) OSŘ týká výslovně jen právnických osob, pak už za použití jazykového výkladu nelze tuto podmínku rozšiřovat na fyzické osoby podnikatele, byť by zaměstnávaly osoby s právnickým vzděláním, což potvrdil i NS. Dovolatel v daném případě měl za to, že nahlízet odlišným způsobem na podnikatele fyzickou osobu a právnickou osobu je diskriminační, což NS popřel. Fyzická osoba podnikatele (tj. dovolatel) je postavena na roveň právnické osobě, která zaměstnává fyzické osoby s právnickým vzděláním, ale jen tehdy, pokud tato fyzická osoba sama má právnické vzdělání.³⁷ Na první pohled může jít o odlišné zacházení se dvěma subjekty, ovšem souhlasím s názorem NS, o diskriminační zacházení nelze v této situaci hovořit. Právnická osoba je fikce, subjekt uměle vytvořený na základě práva, který musí být zastoupen kolektivním orgánem nebo jinou osobou, která je za ní dle hmotného práva oprávněna vystupovat. Musí jít o některou osobu uvedenou v § 21 OSŘ, která disponuje právnickým vzděláním, jinak by sama ze své podstaty nemohla hájit svá procesní práva, a tedy ani sama podat dovolání. Fyzická osoba podnikatel, musí být u podání dovolání zastoupena, byť sama za sebe jednat může. Jedinou výjimkou je právě situace, kdy ona sama by disponovala právnickým vzděláním. Jinak nezáleží na tom, že ona sama se považuje za podnikatelský subjekt zaměstnávající jiné osoby s právnickým vzděláním, stále je fyzickou osobou a musí být zastoupena. NS ve výše uvedených případech vyslovil jednoznačný závěr, že vzhledem k jasné formulaci zmiňovaného § 241 odst. 2 písm. b) OSŘ, tuto výjimku lze vztahovat pouze na právnické osoby, tzn. fyzické osoby nemohou být zastoupeny svými zaměstnanci, byť by disponovaly právnickým vzděláním.³⁸ Čistě v teoretické rovině si myslím, že by to ničemu nemělo vadit. Pravdou je, že zmiňované ustanovení se týká pouze právnických osob, ovšem lze si představit situaci, kdy by fyzická osoba podnikatel zaměstnávala několik zaměstnanců, přičemž některý z nich by měl právnické vzdělání. Obecně není omezeno, koho si za právního zástupce může dovolatel zvolit, on sám by měl zvážit, která

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7.9.2005, sp. zn. 29 Odo 1091/2005.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2004, sp. zn. 20 Cdo 638/2003, shodně bylo rozhodnuto i usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. 20 Cdo 1723/2005.

³⁸ JAKŠIČ, V. In DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1242 (§ 241 OSŘ).

osoba dokáže hájit jeho zájmy, zda dokáže podat dostatečně odůvodněné dovolání.³⁹ Právo zvolit si pro dané řízení zástupce, který bude vystupovat za něj, je základním procesním právem účastníka řízení.⁴⁰ Není stanoveno, že má NS, resp. soud prvního stupně za povinnost zkoumat vztah mezi dovolatelem a jeho zástupcem, či snad že by bližší vztah (byť zaměstnanecký) měl nějak vzniku zastoupení bránit. Ačkoliv se nemůže fyzická osoba podnikatel nechat zastoupit osobou uvedenou v § 21 OSŘ, může tak učinit na základě řádně sepsané a doložené plné moci. Jiný případ je, pokud by šlo o právnickou osobu, která se nechává zastupovat svým zaměstnancem, který vykonává činnost na základě ústní dohody o provedení práce.⁴¹ Jak již bylo zmíněno výše, právnická osoba musí být obecně zastoupena jednou z osob uvedených v § 21 odst. 1 OSŘ a jen tyto za ni mohou jednat. Zaměstnanec, jehož pracovní poměr vznikl na základě dohody o provedení práce, nespadá ani pod jednu z vyjmenovaných osob, a proto i v tomto případě NS dovolatele vyzval, aby podmínku povinného zastoupení napravil.

Třetí výjimka se pak týká situace, kdy dovolatelem je obec, kterou dle § 26a zastupuje stát, za který před soudem vystupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (dále jen „ÚZSVM“), přičemž konkrétní osoba, která před soudem vystupuje, a tedy jedná za zastoupenou obec, je konkrétní zaměstnanec ÚZSVM, pověřený jeho generálním ředitelem. Tento zaměstnanec musí disponovat právnickým vzděláním, a to také řádně prokázat soudu.⁴²

Obecně se v problematice výjimek z povinného zastoupení nevyskytují zásadní aplikační problémy, NS rozhoduje konstantně a nastane-li případ, kdy povinné zastoupení chybí, navzdory tomu, že dovolatel tvrdí opak, dovolací soud vyzve k nápravě. Co stojí za zmínku ohledně této otázky, je jeden starší případ, který NS řešil na konci minulého století. Hlavní otázkou v této věci byl právě výklad pojmu „právníké vzdělání“, kdy dovolací soud jasně vymezil, že se jim rozumí *„vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo vysokoškolské vzdělání získané na právnické fakultě vysoké školy se sídlem na území ČSFR nebo jejich právních předchůdců, případně dovolatel s nostrifikovaným zahraničním vysokoškolským právnickým vzděláním.“*⁴³ Došel k názoru, že si pod pojem právnické vzdělání nelze zahrnout dokončené vzdělání na fakultě veřejné bezpečnosti Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti (dále jen „VŠ SNB“). K této otázce

³⁹ Z § 24 odst. 1 vyplývá, že si účastník řízení obecně může zvolit jako zástupce na základě plné moci kohokoliv. Domnívám se tedy, že i v rámci dovolacího řízení, je zcela na vůli dovolatele, koho si za zástupce zvolí, pokud tento zástupce bude splňovat podmínku požadovaného právnického vzdělání, tj. je advokátem nebo notářem.

⁴⁰ SMOLÍK, P. In SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 118 (§ 24 OSŘ).

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1594/2005.

⁴² Viz. § 241 odst. 3 OSŘ ve spojení s § 26a odst. 3 OSŘ.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.1.1999, sp. zn. 20 Cdo 1638/98.

se o pár let dříve vyjadřoval i Ústavní soud, který potvrzuje výše uvedené.⁴⁴ Zabýval se především účelem vzdělání, které v minulém století VŠ SNB poskytovala a zda je srovnatelné se vzděláním, které poskytují právnické fakulty. V jednom ze svých nálezů rozhodl že nikoliv, neboť v případě VŠ SNB, jejíž kvalifikace byla speciální, nikoliv univerzálně právní, a jejím cílem bylo vychovat pracovníky Ministerstva vnitra. Ačkoliv byly některé vykonané zkoušky svým obsahem obdobné těm na právnických fakultách, škola poskytovala vzdělání charakteru právně-bezpečnostního, což nemělo nikdy sloužit jako náhrada absolventů právnických fakult.⁴⁵ Proto Ústavní soud ústavní stížnost v této věci zamítl. V dovolacím řízení je třeba, aby zástupce dovolatele byl v první řadě absolventem fakulty, která zabezpečuje univerzální vzdělání v oboru právo. Byť se jedná o historický případ, považují jej za nutné zmínit, jelikož pojem „právnické vzdělání“, který byl tímto rozhodnutím upřesněn, je klíčový pro určení, zda je v konkrétním případě konkrétní výjimka aplikovatelná.

2.5. Náprava nedostatku povinného zastoupení

Povinné zastoupení je zvláštní procesní podmínka, jejíž nedostatek je odstranitelný⁴⁶, tzn. shledá-li soud, že není naplněna, sám se z moci úřední pokusí o odstranění tohoto nedostatku. Novelou občanského soudního řádu č. 296/2017 Sb., byla povinnost rozhodovat o naplnění či nenaplnění této podmínky svěřena soudu prvního stupně, namísto Nejvyššího soudu, který o tomto rozhodoval doposud. Soud bude nejdříve zkoumat, zda nebyla v konkrétním případě naplněna jedna z výjimek, pro kterou by nebylo třeba nic napravovat. V případě, že vyhodnotí, že bude zastoupení dovolatele potřeba doplnit, vyzve jej, aby si zástupce zvolil. Než bylo zkoumání podmínky zastoupení převedeno do agendy soudu prvního stupně, rozhodoval o tomto Nejvyšší soud, který se od své judikatury nijak zvlášť neodchyloval.⁴⁷ V případě, že dovolatel výzvě nevyhověl, dovolací řízení bylo pro nedostatek uvedené podmínky podle § 243c odst. 1 a § 104 odst. 2 OSŘ usnesením zastaveno. Vždy ale tomuto nemeritornímu rozhodnutí musí předcházet poučení ze strany soudu o nutnosti být zastoupen a také by měl být poučen o možnosti požádat soud o ustanovení zástupce podle § 30 OSŘ.⁴⁸

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 7/95.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ HAMULÁKOVÁ, K. In SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 411.

⁴⁷ Např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2009, sp. zn. 26 Cdo 1176/2009.

⁴⁸ HAMULÁKOVÁ, K. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 907 (§ 241 OSŘ).

Součástí výzvy musí být lhůta, do kdy má dovolatel své zastoupení doložit, ve většině případů dodat plnou moc v zákonem souladné podobě. Lhůta k nápravě má, podle odborné literatury, povahu lhůty soudcovské, tj. lze ji na žádost prodloužit.⁴⁹ Už z dikce zákona plyne, že lhůtu k nápravě stanoví předseda senátu (§ 241b odst. 3 a § 55 OSŘ). V této souvislosti byl v literatuře uveden názor, že i v poučení o nápravě absence povinného zastoupení, by měl být dovolatel upozorněn, že lhůta je soudcovské povahy. Jinak by se mohl opakovat případ, kdy dovolatel předpokládal, že jde o zákonnou lhůtu, kterou nedodržel, a tedy nestihl nedostatek povinného zastoupení odstranit. Proto byla zmařena jeho možnost podat řádně dovolání a s tím, že využil všech možností nápravy, se obrátil na Ústavní soud s ústavní stížností. Kdyby tedy dovolatel věděl o soudcovském charakteru lhůty, pak by *de facto* stačilo doložit splnění povinného zastoupení, než soud bude rozhodovat.⁵⁰ Podle Vojtka se s tímto názorem nelze ztotožnit, neboť by lhůta k nápravě nedostatku ztratila svůj smysl, s čímž souhlasím. Myslím si, že lhůty obecně mají do určité míry výstražnou funkci a tato dovolatele stimuluje k tomu, aby nedostatek napravil co nejdříve. Zároveň lhůty mají i zamezit nečinnosti soudu a průtahům v řízení, a tedy jakmile je činný dovolatel a lhůtu dodrží, přechází povinnost další činnosti na soud. Na druhou stranu je třeba zmínit, že ve většině případů soud v dovolacím řízení nekoná klasické jednání a omezuje se na zkoumání písemných podání, tedy se zástupcem se nemusí osobně vůbec setkat, a proto opravdu teoreticky stačí, když bude nedostatek povinného zastoupení napraven až k okamžiku rozhodování ve věci.

K poučení o napravení povinného zastoupení je třeba ještě dodat, že NS nepovažuje za překážku skutečnost, že dovolatel byl nesprávně poučen o následku neodstranění absence povinného zastoupení.⁵¹ Ačkoliv v poučení bylo nesprávně uvedeno, že dovolání bude odmítnuto, i když správným následkem dle dikce OSŘ je zastavení řízení, účelem poučení je upozornit dovolatele, že v případě, že si nezvolí zástupce, bude to pro něj mít nepříznivé následky v podobě nemeritorního rozhodnutí ve věci, tedy, že nedojde k řádnému přezkumu jeho dovolání dovolacím soudem.

2.5.1. Nedostatek povinného zastoupení v rámci společenství podle § 91 OSŘ

Dílčí otázkou, kterou považuji za zajímavou, je náprava nedostatku povinného zastoupení u jednotlivých členů společenství podle § 91 OSŘ. Důležitým aspektem v této otázce je odlišný přístup soudu k jednotlivým společníkům tvořící samostatné a nerozlučné společenství

⁴⁹ VOJTEK, P. In JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV, § 201-250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 200 (§ 241 OSŘ).

⁵⁰ Tamtéž, s. 200.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2005, sp. zn. 26 Cdo 2078/2005.

v okamžiku, kdy zastoupení každý sám za sebe nedoloží. NS rozhodoval ve věci týkající se manželů vystupujících v samostatném společenství, přičemž jeden z nich byl advokát, tj. se na něj vztahovala výjimka ze zastoupení podle § 241 odst. 2 písm. a) OSŘ a druhý zastoupení nedoložil. Odůvodnil to právě tím, že manžel disponuje právnickým vzděláním, a proto to nepovažoval za nutné.⁵² NS jej přesto vyzval, ať zastoupení doloží, k čemuž nedošlo, a tak bylo ve vztahu k tomuto nezastoupenému manželovi dovolací řízení zastaveno. Problém shledávám v charakteru druhů společenství. Zatímco v případě samostatného společenství procesní úkony jednoho z členů nemají účinky vůči druhému a každý jedná v řízení sám za sebe, v případě nerozlučného společenství se práva a povinnosti vztahují na všechny členy.⁵³ Manželé ve výše uvedeném případě do řízení vstoupili jako samostatní společníci, tedy procesní úkony jednoho z nich nevyvolávají automaticky účinky pro druhého. Byť se výše uvedený přístup soudu může jevit jako formalistický, s tímto rozhodnutím se ztotožňuji. Smysl požadavku, že by každý společník musel být zastoupen samostatným advokátem, si dovedu představit pouze v případě samostatného společenství, neboť každý z jeho účastníků si své zájmy hájí sám a jakékoliv procesní úkony učiněné vůči jednomu, nejsou závazné vůči druhému. Na druhou stranu jednotliví účastníci i v samostatném společenství vytvářejí jednu stranu, která má často jednotný cíl (typicky např. zaplacení částky společně a nerozdílně) a neměli by tedy jednat ve vzájemném rozporu. Tento cíl pak hájí advokát, který byl pro dovolací řízení zvolen, popř. ustanoven.

Z výše uvedeného vyplývá, že zastoupení musí být formálně doloženo ve vztahu ke každému ze společníků, nehledě na jeho druh. Hamuláková zastává názor, že v rámci nerozlučného i samostatného společenství mohou mít jednotliví společníci pouze jednoho zástupce.⁵⁴ V závislosti na druhu společenství pak bude soud ke společníkům přistupovat odlišně. Vztáhneme-li tuto argumentaci na případ nezastoupeného manžela ve výše zmíněné věci, pak by teoreticky stačilo, kdyby tento manžel doložil plnou moc, ve které opravňuje k zastupování manžela s právnickým vzděláním. Nebude-li u jednoho z dovolatelů zastoupení doloženo, ve vztahu k němu musí dovolací řízení zastavit pro nenaplnění podmínky povinného zastoupení. V případě nerozlučného společenství by soud řízení vůči nezastoupenému

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 402/2002.

⁵³ PŘÍDAL O. In SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2017, s. 388 (§ 91 OSŘ).

⁵⁴ HAMULÁKOVÁ, K. In SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, s. 905 (§ 241 OSŘ).

nezastavoval, ale podle Hamuľákové, nebude na jeho dovolání brát zřetel a bude se zabývat dovoláním, které podal účastník společenství, který zastoupení advokátem doložil.⁵⁵

Z tohoto odlišného zacházení se domnívám, že je možné v případě samostatného společenství, aby každý ze společníků měl svého zástupce, a to nejen teoreticky, ale i prakticky. Každý ze společníků je v roli dovolatele a podle § 241 odst. 1 OSŘ musí být dovolatel zastoupen advokátem. Z výše uvedeného vyplývá, že NS se každým podaným dovoláním zabývá samostatně a naplnění podmínky povinného zastoupení také zkoumá ve vztahu k jednotlivému společníkovi samostatně. Souhlasím ale s doktorkou Hamuľákovou a jejím názorem jednoho zástupce v rámci společenství. Myslím si, že by bylo nanejvýš neekonomické, aby v rámci jedné strany sporu vystupoval větší počet advokátů. Smysl a účel zastoupení v rámci společenství není nadbytečně zvyšovat náklady, ale naplňování zájmů každého ze společníků. Chce-li každý společník, aby se na jeho dovolání hledělo jako na řádně podané, musí doložit, že je zastoupen, byť by to znamenalo, že všichni společníci uvedou ve své plné moci téhož advokáta. I ve výše zmíněné situaci týkající se manželů by stačilo, kdyby nezastoupený doložil své zastoupení tak, že se nechává zastoupit manželem, který disponuje právníckým vzděláním. Tímto způsobem by, podle mého názoru, došlo k naplnění požadavku povinného zastoupení dovolatele.

Je tedy na společnících, zda se nechají zastoupit několika advokáty nebo jediným společným, obojí je přípustné. Ze zástupčího oprávnění každého z nich musí existence zastoupení vyplývat, a to pak musí být dovolacímu soudu také každým společníkem samostatně doloženo.

2.5.2. Rozhodovací pravomoc soudu 1. stupně

Zajímavým aspektem právní úpravy nápravy nedostatku povinného zastoupení je, že o naplnění této podmínky rozhoduje nyní již soud prvního stupně.⁵⁶ Jeho hlavním úkolem v dovolacím řízení je odstranit zjevné vady, aby na dovolací soud napadla pouze formálně bezvadná podání. Zde ovšem vyvstává otázka, z jakého důvodu se zákonodárce rozhodl výše uvedené pravomoci soudu prvního stupně svěřit, ačkoliv již dříve o téže věci rozhodoval. Dovolání je úkon adresovaný dovolacímu soudu, tedy další a nejvyšší soudní instanci, aby i ten mohl k věci dovolatele zaujmout určité stanovisko, případně aby napravit chyby, kterých se během řízení dopustil soud prvního stupně nebo soud odvolací. Přesto aby se dovolatel

⁵⁵ Tamtéž, s. 905.

⁵⁶ § 241b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

k Nejvyššímu soudu se svým podáním dostal, musí nejdříve být toto podání přezkoumáno soudem prvního stupně.

Pokud dovolatel byl v původním řízení žalobcem, znamená to, že už jednou o jeho podání soud prvního stupně nerozhodl (zcela nebo částečně) v jeho prospěch. Z jakého důvodu by tedy o dalším podání dovolatele měl rozhodovat opětovně soud prvního stupně? Na jednu stranu se jeví jako logické, že aby odpadla zátěž zabývat se elementárními chybami podání (opožděnost, nezaplacení soudního poplatku, vady dle § 42 odst. 4 OSŘ), a tedy aby k dovolacímu soudu byly postoupeny skutečně právně složité případy, slouží tato pravomoc soudu prvního stupně jako určité síto. Aby nedošlo k dalším průtahům, je třeba, aby se tato vadná podání k dovolacímu soudu nedostala. U sporných případů si pokládám otázku, zda by dovolací soud o některé „vadě“ nerozhodl jinak, zda určitý aspekt, který soud prvního stupně vyhodnotil jako vadu podání, pro kterou je třeba dovolání odmítnout, soud dovolací by ji naopak vyhodnotil jako souladnou s řádně podaným dovoláním. Je totiž možné podat dovolání proti potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího soudu, a tedy by dovolací soud v rámci svého přezkumu došel k jinému závěru v otázce včasnosti dovolání. Dovolací soud není vázán rozhodnutím soudu prvního stupně o opožděnosti podaného dovolání a může jej podle § 243f odst. 2 a 218a OSŘ odmítnout sám.⁵⁷ Co se týče nápravy vady spočívající v absenci povinného zastoupení dovolatele, domnívám se, že lze uvažovat obdobně. Z jakého důvodu se zákonodárce rozhodl přezkum této podmínky přenechat soudu prvního stupně? Důvodová zpráva jako hlavní účel změny právní úpravy uvádí snížení počtu věcí, které napadnou k NS a s tím i uvolnění rozhodovacích kapacit.⁵⁸ Tento důvod je oprávněný, neboť takto se sníží počet podání, která zcela zjevně před NS nepatří. Na druhou stranu si nemyslím, že by měl hodnotit splnění podmínky povinného zastoupení. Ta se požaduje až v řízení před dovolacím soudem, nikoliv před soudem prvního stupně. V případě, že soud prvního stupně rozhodne, že podmínka naplněna není a po uplynutí lhůty k nápravě řízení usnesením zastaví (viz. § 241b odst. 3 OSŘ), dovolání k NS nebude postoupeno, tj. teoreticky by pak došlo k odepření možnosti uplatnění práv u dovolacího soudu. Zákon ale nezakazuje, aby i proti usnesení o zastavení řízení se mohl dovolatel bránit odvoláním a stejného názoru je i Hamuláková.⁵⁹ Tato situace nespadá pod výjimku uvedenou v §202 OSŘ, tzn. proti tomuto usnesení je odvolání přípustné a jiné ustanovení možnost podání odvolání taktéž výslovně nevylučuje. Ačkoliv lze i v této situaci podat řádný opravný

⁵⁷ VOJTEK, P. In JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV, § 201-250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 206-207 (§ 241b OSŘ).

⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., bod č. 12.

⁵⁹ HAMULÁKOVÁ, K. In SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 915 (§ 241b OSŘ).

prostředek, domnívám se, že tento způsob obrany může civilní soudy zbytečně zatížit, a to dokonce několikrát. Myslím si, že vyhodnotit potřebu povinného zastoupení pro soudy prvního stupně by nemělo být již spornou otázkou, což lze usuzovat i ze skutečnosti, že odvolání proti tomuto typu usnesení o zastavení řízení se prakticky nepodává.

Dlouhou dobu o naplnění podmínky povinného zastoupení rozhodoval přímo NS, který ve mnohých svých rozhodnutích poměrně srozumitelně vymezil předpoklady, kdy lze považovat podmínku za naplněnou a kdy naopak je potřeba pokusit se o nápravu. Novelou občanského soudního řádu č. 296/2017 Sb. bylo rozhodování o naplnění této podmínky svěřeno soudu prvního stupně, který může díky dosavadnímu rozhodování NS bez větších obtíží podmínku existence zastoupení vyhodnotit. Právě z důvodu poměrně četné rozhodovací praxe NS v této věci a vzhledem k formulaci výjimek z povinného zastoupení si myslím, že odvolání podané proti rozhodnutí o zastavení řízení pro nenaplnění podmínky povinného zastoupení by mělo ve velké míře končit neúspěchem tohoto odvolatele. Mimo odvolání se může ještě účastník bránit podáním dovolání, to ale není umožněno vždy. Podle § 238 odst. 1 písm. j) OSŘ není možné podat dovolání proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o žádosti účastníka o ustanovení zástupce, tedy i zástupce v rámci dovolacího řízení. Tato výjimka se ale váže pouze k případům, kdy dovolatel výslovně požádal o ustanovení zástupce a nebylo mu vyhověno. Pak by proti tomuto rozhodnutí mohl brojit podáním odvolání, dovolání už ale podat nemůže. Vzhledem k výše formulované výjimce lze předpokládat, že dovolání proti rozsudku, kterým odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně (usnesení o zastavení řízení pro nedostatek povinného zastoupení) podat lze. Toto opakované brojení neshledávám příliš efektivním, především z hlediska narůstajících nákladů řízení.

3. Aspekty existence zástupčího oprávnění ve světle judikatury

Možnost a u dovolacího řízení i povinnost zvolit si zástupce je procesním právem účastníka řízení, tento procesní zástupce pak v řízení za dovolatele vystupuje a hájí jeho oprávněné zájmy. Co se charakteru zastoupení týče, dovolatel může být zastoupen buď na základě zákona podle § 22 OSŘ, tj. opatrovníkem či zákonným zástupcem, na základě rozhodnutí soudu podle § 30 an. OSŘ, nebo na základě plné moci, což bude před dovolacím soudem nejčastější případ. Kromě těchto tří případů lze ještě advokáta jako zástupce ustanovit opatřením České advokátní komory podle § 18 odst. 2 ZA. V takovém případě ale NS rozhodl, že jako důkaz existence zastoupení nepostačí jen existence tohoto opatření, ale je povinen se prokázat vystavenou plnou mocí.⁶⁰ V dalších podkapitolách se budu věnovat nejčastějšímu zástupčímu oprávnění v rámci povinného zastoupení, a to problematice plné moci.

3.1. Plná moc pro dovolací řízení

Pokud jde o samotnou plnou moc, Smolík odlišuje její dvě roviny. První rovina spočívá ve vztahu mezi zastupujícím a zastoupeným, který bude založen nejčastěji mandátní smlouvou. Druhá rovina pak spočívá ve vztahu mezi zastoupeným účastníkem a soudem, kdy účastník musí soudu prokázat existenci a rozsah zástupčího oprávnění, což se děje právě předložením plné moci, tj. průkazu svého zástupčího oprávnění v dané věci.⁶¹ V konkrétní věci se pak soud musí zabývat, zda je správně formulována, zda bude mít charakter pouze plné moci pro konkrétní řízení nebo zda půjde o procesní plnou moc pro celé řízení. Nepostačí pouze, aby advokát podepsal dovolání, které bylo sepsáno dovolatelem v době, kdy zastoupen nebyl. Je nutné, aby se alespoň vyjádřil, že s obsahem dovolání souhlasí a že se s ním ztotožňuje, měl by mít reálnou možnost se seznámit s případem zastoupeného a sám posoudit, zda je dovolání přípustné a důvodné. Tato skutečnost není naplněna v případě, kdy je po výzvě soudu k doložení povinného zastoupení podáno totéž dovolání, ale pouze s přidaným podpisem advokáta a plnou mocí, která by byla určena pouze k vypracování dovolání. V takovém případě bude řízení zastaveno pro nedostatek povinného zastoupení.⁶² Zde je ale nutné dodat, že vzhledem k § 241a odst. 5 OSŘ se dnes už *de facto* nemůže stát, že by dovolatel podal dovolání, aniž by nebyla splněna podmínka povinného zastoupení, neboť podle něj se k takto

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 20 Cdo 83/2003.

⁶¹ SMOLÍK, Petr. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 118 (§ 24 OSŘ).

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1923/2003.

podanému dovolání již nepřihlíží, byť by splňovalo veškeré obsahové náležitosti.⁶³ Tedy dovolatel musí soudu prokázat, že jednak je zastoupen v dovolacím řízení obecně, ale také, že byl zastoupen už v rámci sepisu dovolání. Vzhledem k vymezení přípustnosti a důvodnosti dovolání, musí být dovolatel zastoupen advokátem po celou dobu řízení až do pravomocného skončení dovolacího řízení, tedy nejen k sepisu dovolání, ačkoliv role právního zástupce v dovolacím řízení sepisem dovolání fakticky končí, neboť NS zpravidla nenařizuje jednání, jen tehdy, považuje-li to za potřebné.⁶⁴ To v konečném důsledku může znamenat, že sepis dovolání, případně dalších vyjádření, může být to jediné, co advokát pro dovolatele v zastoupení učiní. Na druhou stranu nestačí, když bude dovolatelem udělena plná moc pouze k sepisu dovolání. Povinné zastoupení je procesní podmínka a stejně jako všechny, i její naplnění je povinen soud zkoumat během celého řízení, což také říká ustanovení § 103 OSŘ ve spojení s § 243b OSŘ.

Ústavní soud se ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 3035/07 zabýval otázkou, zda se zastoupení ustanoveným advokátem vztahuje na celé řízení, tedy včetně řízení dovolacího, nebo zda okamžikem nabytí právní moci rozhodnutí odvolacího soudu končí.⁶⁵ Zde stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítal, že v předchozím řízení NS pochybil, neboť vyvodil, že právní zastoupení stěžovatele automaticky trvá i po právní moci rozsudku, tedy v dovolacím řízení, což bylo Ústavním soudem vyhodnoceno jako postup chybný, s čímž je třeba se ztotožnit. Hlavním důvodem je ustanovení § 28 odst. 6 OSŘ, který hovoří o tom, že „*nevyplyvá-li z plné moci něco jiného, zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo skončeno řízení, pro něž byla udělena.*“⁶⁶ Obecně platí, že plná moc musí být pro dovolací řízení doložena, aby došlo k naplnění procesní podmínky v § 241 odst. 1 OSŘ. Toto nemusí být dodrženo v případě, kdy během řízení, které předcházelo dovolacímu řízení, již byla plná moc udělena a nebyla výslovně omezena čistě na řízení před určitým soudem. V případě, že obsahuje zmocnění i k podávání opravných prostředků, pak zastoupení trvá i v odvolacím a dovolacím řízení.⁶⁷ Je-li tedy plná moc formulována tak, že z ní vyplývá povinnost advokáta zastupovat účastníka ve všech právních věcech, pak tato bude opravňovat právního zástupce k zastupování mimo jiné i před dovolacím soudem.⁶⁸ Je tedy v pořádku a pravděpodobně i žádoucí pokud je účastník řízení už před soudem prvního stupně zastoupen advokátem na základě plné moci, která je formulována

⁶³ VOJTEK, P. In JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV, § 201-250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 200 (§ 241 OSŘ).

⁶⁴ Viz. § 243a odst. 1 OSŘ.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2008, sp. zn. II. ÚS 3035/07.

⁶⁶ § 28 odst. 6 OSŘ.

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 20 Cdo 738/2011.

⁶⁸ Tamtéž.

tak, že zastoupení platí i v případě, že nastane potřeba podat dovolání. Vzhledem k tomu, že jde o pokračování původního řízení v téže věci, tedy zastupující advokát už o problematice zmocněnce má představu a ve sporu se orientuje, je žádoucí, aby zmocnitel s tímto advokátem mohl i nadále pokračovat ve sporu i před Nejvyšším soudem. Stále je na dovolateli, který je povinen prokázat, že zastoupení vyžaduje i nadále. Udělená plná moc zůstává během celého řízení ve spise, tedy soud má stále důkaz o existenci právního zastoupení k dispozici. V případě, že si zmocnitel s advokátem dohodne nějaká vnitřní omezení, již nepůjde o procesní plnou moc, ale o plnou moc prostou, tato skutečnost ale dle Nejvyššího soudu nemá žádný vliv na perfekci zmocněncem učiněných procesních úkonů⁶⁹ a nebude-li se jednat o omezení vztahující se na dovolací řízení, pak ani na existenci zastoupení.

Ústavní soud ve výše zmíněném nálezu dále zmiňuje, že advokát, kterému byla udělena plná moc má stejné postavení, jako soudem ustanovený zástupce.⁷⁰ Podmínka řádně udělené plné moci pro dovolací řízení je splněna i v případě, kdy je dovolatel zastoupen advokátem, nebo notářem, který mu byl na základě rozhodnutí soudu ustanoven jako opatrovník podle § 29 an. OSŘ. Dle NS není ale podmínka řádně doložené plné moci naplněna v případě, kdy by se vztahovala na zastoupení osoby opatrovníka, nikoliv opatrovance.⁷¹ Taková plná moc je nadbytečná, neboť účastníkem řízení je v tomto případě opatrovanec, musí se tedy logicky vztahovat na jeho osobu. Hmotněprávní opatrovník je ustanoven v okamžiku, kdy účastník není z určitých důvodů schopen sám před soudem jednat, tato skutečnost jej nestaví do pozice účastníka řízení.

NS již několik let konstantně rozhoduje, že v případě, že plná moc se nebude vztahovat na sepis dovolání i na řízení před dovolacím soudem obecně, nebo nebude-li dostatečně jasná, automaticky řízení neukončuje, ale vyzývá k nápravě. Je zarážející, že tento nesoulad odstraňuje soud prvního stupně v rámci své pomocné činnosti, nikoliv NS (viz. 241b OSŘ), který o dovolání rozhoduje.

3.1.1. Rozpor dvou plných mocí v rámci zastupování PO v dovolacím řízení

V této podkapitole se zaměřím na spornou situaci, kdy dovolatelem je právnická osoba (dále jen „PO“), která je v jednom řízení zastoupena dvěma advokáty, neboť v rámci vnitřní struktury této PO nedošlo ke konsenzu jeho členů. Jeden člen kolektivního orgánu udělil plnou moc jednomu advokátovi a zároveň jiný člen ji udělil druhému. Zda se tak stalo v nevědomosti nebo

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2209/2005.

⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2008, sp. zn. II. ÚS 3035/07.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8.7.2003, sp. zn. 29 Odo 457/2003-I.

záměrně, není podle mého soudu podstatné, neboť soud v rámci řízení musí vycházet z toho, co bylo vůči němu projevováno a nemůže zkoumat, co účastník projevovat chtěl.⁷² U tohoto sporu dvou současně udělených plných mocí je důležitá především vnitřní struktura a domluva mezi jednotlivými členy kolektivního orgánu. Je třeba zkoumat, která konkrétní osoba či osoby jsou oprávněny advokátovi k zastupování v rámci dovolacího řízení plnou moc udělit. Abychom dokázali odpovědět na následující otázku, je třeba si nejdříve vyjasnit, kdo může za PO činit procesní úkony, což v řešeném případě znamená udělit procesní plnou moc advokátovi podle § 25 OSŘ. Podle jeho dikce tak může učinit výhradně účastník řízení, což v tomto případě je PO, za kterou ale jednájí jednotlivé fyzické osoby, což potvrzuje i NS. Podle něj už z povahy věci vyplývá, že osobně před soudem může vystupovat pouze fyzická osoba a právnická osoba svá procesní práva a povinnosti může vykonávat pouze jejich prostřednictvím.⁷³ A právě § 21 odst. 1 OSŘ (pro dovolací řízení ve spojení s § 243a OSŘ) stanoví, kdo v procesním právu je oprávněn za PO jednat, tj. činit procesní úkony, včetně udělení plné moci advokátovi. Ve většině případů to patrně bude jeden z členů statutárního orgánu, ale výčet oprávněných osob je širší. Stále platí § 24 odst. 1 OSŘ, který zmiňuje, že není možná kolize vícero plných mocí, tj. účastník řízení může být zastoupen pouze jediným zástupcem, tedy jediným advokátem. To, že nastala na začátku popsaná situace, je vinou neshody členů statutárního orgánu. Korbel k tomuto uvádí, že má-li soud jakékoliv pochybnosti o tom, kdo je oprávněn za PO jednat, musí sám právnickou osobu vyzvat, aby skutečnost uvedla na pravou míru. Soud nemůže rozhodovat, zda určitý procesní úkon je v souladu s vnitřními předpisy PO.⁷⁴ S tímto postojem souhlasím, nelze soudu dovolit, aby zasahoval do vnitřních záležitostí PO. *Ad absurdum*, kdyby chtěl rozhodovat o tom, kdo konkrétně může zastupovat PO, musel by přezkoumat veškeré vnitřní předpisy a zápisy z jednání dané právnické osoby a při rozhodování by musel vzít v úvahu i taková subjektivní kritéria jako je vhodnost a interní zájmy právnické osoby. Myslím si, že tento přezkum oprávněnosti určité osoby udělit právní moc je nadbytečný a pokud má soud přeci jen pochybnosti, necht' je dotazem na PO vyjasní. Uvedený názor podporuje i Ústavní soud, který se v několika svých nálezech zabýval problematikou oprávněnosti soudu zasahovat do vnitřních záležitostí PO. Podle něj nesmí být postup soudu příliš formalistický, neboť by mohlo dojít k zásahu do ústavně zaručených práv a tím by došlo

⁷² Viz. § 41a odst. 1 OSŘ: „Nestanoví-li zákon jinak, může účastník učinit úkon jen výslovně.“

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1841/2000.

⁷⁴ KORBEL F. In JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1-78g občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 137 (§ 21 OSŘ).

k odepření práva na soudní ochranu.⁷⁵ Myslím si, že není věcí soudu, aby zasahoval do vnitřních záležitostí a namítal jejich nesprávnost či nezákonnost, když jej nenamítá nikdo jiný. To ve sporném civilním soudnictví odporuje dispoziční zásadě, je zcela na účastníkovi řízení, v jaké věci a zda bude řízení zahájeno.

Na základě výše uvedeného se domnívám, že soud v případě nápadu dvou plných mocí není oprávněn rozhodovat o tom, která z nich bude platná a účinná, tato kolize musí být vyřešena v rámci vnitřní struktury PO. V této situaci by soud měl dovolatele vyzvat, aby upřesnil, která plná moc platí. Nevysloví-li se PO, mělo by dojít k zastavení řízení pro neodstranění nedostatku povinného zastoupení, což je jedno z možných řešení. Druhé řešení této situace nabízí § 28 odst. 3 OSŘ, který zohledňuje časové hledisko nápadu několika plných mocí na soud, tj. dříve udělená plná moc je nahrazena později udělenou. Smolík ale toto řešení nepovažuje za vhodné a k tomuto závěru se také přiklání.⁷⁶ Myslím si, že by to nevyřešilo prvotní problém, a sice rozpor uvnitř PO ohledně oprávněnosti udělení plné moci. Dovedu si představit absurdní situaci, kdy by jeden člen udělil plnou moc, druhý by udělil druhou, čímž by došlo ke zrušení první a toto by se mohlo opakovat několikrát. Proto se přikláním k prvnímu řešení, tj. výzva soudu vůči PO, která bude kromě sporných skutečností obsahovat i lhůtu k nápravě. A pak už bude na PO, aby v rámci svých vnitřních struktur vyřešila rozpor, neboť v těchto otázkách musí mít kolektivní orgán shodu. Je například možné, aby byla napadena neplatnost jedné plné moci, případně by mohlo dojít k opětovnému zasedání kolektivního orgánu, na kterém by se odhlasoval nový zástupce, který by jednal za právnickou osobu podle § 21 OSŘ a ten by pak byl oprávněn udělit advokátovi procesní plnou moc. Vzhledem k tomu, že by soud pravděpodobně zvolil lhůtu, která by byla k těmto navrhovaným krokům krátká, PO by musela buď požádat o prodloužení lhůty, nebo by muselo v rámci jednání dojít k rozhodování *per rollam*, pokud to vnitřní předpisy dovolí.⁷⁷

Smolík ještě zmiňuje třetí možnost řešení kolize většího počtu zástupců, a sice § 29 odst. 2 OSŘ, který upravuje situaci ustanovení opatrovníka pro PO v případě, že není zřejmé, která osoba dle § 21 OSŘ má za PO jednat, nebo je-li tato skutečnost sporná.⁷⁸ Tento opatrovník se pak pro toto jediné konkrétní řízení stává procesním zástupcem PO, a je tedy povinen za ni v nezbytném rozsahu jednat. Nelze si pod tímto představit, že může zcela nahradit

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2003, sp. zn. IV. ÚS 699/02, obdobně i nález Ústavního soudu ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 283/03.

⁷⁶ SMOLÍK, Petr. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 121 (§ 24 OSŘ).

⁷⁷ Viz. § 158 odst. 2 OZ.

⁷⁸ SMOLÍK, Petr. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 121 (§ 24 OSŘ).

vůli kolektivního orgánu PO, který není schopen se na zástupci dohodnout. Tento opatrovník, jakožto jediný a soudem řádně ustanovený zástupce PO, je pak oprávněn udělit advokátovi pro dovolací řízení plnou moc, která bude pro dovolací soud závazná. Jde o postup *ultima ratio*, což vyplývá i z dikce ustanovení, ve kterém je výslovně uvedeno, že postup podle § 29 odst. 2 OSŘ vyžaduje naplnění podmínky nebezpečí z prodlení. Jsem přesvědčena, že tato podmínka bude v případě sporu o zástupce PO splněna, neboť během dovolacího řízení dochází k situaci, kdy soud nemá zcela jasno, kdo je oprávněn za PO jednat a zavazovat ji, a proto je nutné tento spor co nejdříve vyřešit. A náprava absence povinného zastoupení je podmíněna upřesněním zástupce PO. Korbel a Jirsa uvádějí, že o ustavení opatrovníka rozhoduje soud, v jehož řízení potřeba zastoupení vyvstala, přičemž tuto možnost zmiňují pouze pro první a druhou instanci.⁷⁹ Tato nutnost ale může vyvstat i před dovolacím soudem, právní úprava výslovně postup nezakazuje, a proto se domnívám, že i NS může postupovat výše uvedeným způsobem.

3.2. Zánik plné moci v průběhu dovolacího řízení

I v dovolacím řízení platí, že soud zkoumá naplnění procesních podmínek během celého řízení (viz. § 103 a § 243b OSŘ). Může se stát, že v průběhu dovolacího řízení dojde k situaci, kdy plná moc, kterou byl advokát dovolatelem pověřen, zanikne. Na danou skutečnost nemá vliv způsob, jakým dojde k zániku plné moci, soud se musí vypořádat se situací, která po tomto nastane, a sice nenaplnění procesní podmínky povinného zastoupení. Jak by měl v této situaci postupovat, existují v komentovaných zněních zákona v zásadě dva názory. Ten první zastávají Putna⁸⁰ a Jakšič⁸¹, kteří shodně uvádějí, že podmínka povinného zastoupení musí být naplněna jen při podání dovolání. Putna ovšem dodává, že je do toho třeba i zahrnovat nejen jeho samotné podání, ale i další případná oprava či doplnění. Druhý názor zastává Hamuláková, podle které by soud na vzniklou absenci povinného zastoupení měl reagovat výzvou dovolatele, aby si zvolil nového zástupce.⁸² Já se zcela ztotožňuji s druhým názorem, navíc je podle mě nutné mít na paměti § 103 OSŘ, ze kterého vyplývá, že naplnění procesních podmínek soud zkoumá kdykoli za řízení.

⁷⁹ KORBEL F. a JIRSA J. In JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1-78g občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 226 (§ 29 OSŘ).

⁸⁰ PUTNA, M. In DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1912 (§ 241 OSŘ).

⁸¹ JAKŠIČ, Vít. In DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1241 (§ 241 OSŘ).

⁸² HAMULÁKOVÁ, Klára. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 904-905 (§ 241 OSŘ).

V souvislosti s odpadnutím procesní podmínky si dovoluji uvést mé úvahy, týkající se situace, kdy by absence plné moci trvala delší dobu a zda by připadala v úvahu pro odstranění průtahů rozhodnutí soudu podle § 109 OSŘ. Obecně si myslím, že jde o nedostatek spíše krátkodobé povahy, není podle mě potřeba rozhodovat o přerušení řízení, ačkoliv se tato varianta nabízí. Při aplikaci § 109 není zcela zřejmé, z jakého důvodu by soud řízení přerušoval. Teoreticky by se dalo uvažovat o obligatorním přerušení dle § 109 odst. 1 písm. a) OSŘ, neboť dovolateli není dovoleno pokračovat bez nuceného zástupce. Na druhou stranu by u povinného zastoupení nedošlo k naplnění podmínky ztráty procesní způsobilosti, neboť účastníkem je stále dovolatel, který procesně způsobilý stále je, jen mu jiná procesní podmínka nedovoluje v řízení pokračovat. Případně by se dalo uvažovat o § 109 odst. 2 písm. a) OSŘ, ale zde mi chybí naplnění podmínky účastníkovy nemožnosti se řízení účastnit pro „*překážku trvalejší povahy*“.⁸³ Opět zde se účastník jako dovolatel účastnit může, jen není po určité době naplněna jiná procesní podmínka. Navíc z dikce ustanovení plyne, že se fakultativní přerušení užije v případě, že soud neučiní žádná jiná opatření, což soud ve věci odpadnutí zastoupení učiní, konkrétně v podobě výzvy dovolatele, aby absenci zastoupení napravil. Z výše uvedeného důvodu se proto domnívám, že zde není pro aplikaci § 109 OSŘ prostor, soud si vystačí jednoduchou výzvou dovolatele, aby si zvolil nového právního zástupce. V opačném případě dojde k zastavení řízení, ať už soudem prvního stupně dle § 241b odst. 3 OSŘ nebo dovolacím soudem dle § 243c odst. 3 OSŘ.

⁸³ § 109 odst. 2 písm. a) OSŘ.

4. Návrhy na změny de lege ferenda

V obecné rovině považuji právní úpravu povinného zastoupení v rámci dovolacího řízení za zdařilou, podíváme-li se na to optikou dovolatele a jeho zájmů. Není ale bezchybná, naopak vykazuje jisté nedostatky, které bych v rámci této kapitoly zmínila a případně navrhla možné koncepty řešení.

4.1. „Rovnost zbraní“ a možnosti jejího důslednějšího naplnění

Jako hlavní nedostatek právní úpravy spatřuji poměrně výrazné upřednostnění zájmů dovolatele, nikoliv už zájmů protistrany, neboť naplnění podmínky povinného zastoupení se vyžaduje pouze po dovolateli, což je aspekt, který bývá kritizován.⁸⁴ To v konečném důsledku znamená, že často skloňované kvalifikované zastoupení a naplnění zájmů účastníka je podle zákonodárce cílem dovolatele a druhou stranu opomíjí. Považuji právní úpravu z tohoto hlediska za nešťastnou, neboť by v řízení mělo být primárně usilováno o naplnění rovnosti mezi stranami řízení. Princip rovnosti je civilnímu soudnímu řízení imanentní a nutnost jeho dodržování je zakotvena nejen na ústavní úrovni (čl. 96 odst. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 LZPS), ale i v § 18 odst. 1 OSŘ. Je pravdou, že dovolací řízení může být omezeno jen na podání dovolání, které následně soud přezkoumá, nevyzve ani jednu stranu k doplnění a protistrana nebude mít námitky. V této situaci by advokát u protistrany byl nadbytečný a jeho ustanovení by bylo čistě formální. Touto optikou na situaci nelze nahlížet, ačkoliv by advokát protistrany v řízení nemusel činit žádné procesní úkony, přesto by měl být klientovi k dispozici a pomoci vyhodnotit, zda lze proti podanému dovolání brojít a jakým způsobem. Ohledně této situace se dá vhodně užít termín „rovnost zbraní“, které v souvislosti s povinným zastoupením použil profesor Zoulík. Ten jej vysvětluje jako povinnost jednotlivých právních řádů zakotvit pro obě strany řízení stejné možnosti hájení svých práv. Je to jeden z hlavních argumentů, užitých při obhajobě zavedení povinného zastoupení obecně, který se dá použít i u dovolacího řízení. Povinné zastoupení obou stran by naplnilo rovnost nejen formální, ale především faktickou, neboť strany si nejsou v řízení vždy fakticky rovny.⁸⁵ Jediný důvod, který by mohl obhajovat tuto „favorizaci“ dovolatele je celkový průběh dovolacího řízení, který je spíše formální a většinou se nenařizuje jednání. Hlavním a často jediným úkolem je právě sepsání dovolání, případně jiné podání jako reakci na výzvu soudu k doplnění. Soudní judikatura ale hovoří

⁸⁴ Viz. ŠLEJHAROVÁ, Markéta. Vybrané projevy ochrany „slabší strany“ z pohledu civilního práva procesního. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 7-8, s. 49.

⁸⁵ ZOULÍK, František. Rovnost stran a profesionalita v civilním procesu. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 9, s. 8-9.

o nutnosti zastoupení dovolatele během celého dovolacího řízení, nikoli jen při sepisu,⁸⁶ a proto si myslím, že když tuto možnost ochrany po celou dobu řízení má dovolatel, pak v souladu se zásadou rovnosti by stejné právo měla mít i protistrana.

Porušení zásady rovnosti spatřuji také ve vyloučení použití § 43 OSŘ v dovolacím řízení (§ 243c OSŘ), a to opět ve vztahu k protistraně. Obecně je postup takový, že podání, kterým je řízení zahájeno a nebude-li ve lhůtě doplněno, odmítne. K jinému podání nebude do doby, než bude doplněno, přihlížet.⁸⁷ Toto ale neplatí pro dovolání, které po uplynutí lhůty k jeho podání, nemůže už být doplněno či opraveno, právě z důvodu vyloučení použití § 43 OSŘ. A je-li toto dovolání postiženo vadou, kvůli které není možné v řízení pokračovat, soud jej musí odmítnout. V tomto případě nemůže vyzvat k opravě, jako by to mohl učinit v případě vadně podané žaloby. Hlavním důvodem, proč je použití § 43 OSŘ v dovolacím řízení vyloučeno, bývá uváděna právě podmínka povinného zastoupení dovolatele advokátem.⁸⁸ Zákodárce pravděpodobně vycházel z myšlenky, že má-li dovolatel na své straně advokáta, není zapotřebí, aby soud opětovně vyzýval a dával dovolateli tzv. druhou šanci k opravě. Tento požadavek zákonodárce se mi jeví jako nepřiměřeně přísný, stále má ale větší šanci na úspěch než protistrana. Ta zástupce nemá, resp. nemá ji stanovenou povinně. Pokud by tedy chtěla určitým způsobem na dovolání reagovat, musí tato reakce obsahovat veškeré zákonem požadované náležitosti, v opačném případě se k tomuto podání nebude přihlížet do doby, než budou vady odstraněny. Problém je v tom, že nezastoupený účastník nemusí tyto vady rozpoznat a vzhledem k tomu, že je § 43 OSŘ v dovolacím řízení vyloučen, soud jej nemůže vyzývat k opravě. Domnívám se, že i toto je důvod, proč by i protistrana měla být zastoupena, jedině pak by vyloučení § 43 OSŘ bylo logické. Dopady této právní úpravy nejsou pro obě strany stejné.

4.2. Inspirace rakouským ZPO v dovolacím řízení

Další aspekt, který bych chtěla rozvést, se týká dosavadního rozhodování v rámci dovolacího řízení. V případech, kdy by šlo o neoprávněně podané dovolání, by mohl být dovolatel, resp. jeho advokát penalizován za nevhodně podané dovolání. Tato myšlenka by nebyla žádnou novinkou, takovou sankci zná i § 512 rakouského ZPO.⁸⁹ Její uložení hrozí zejména tehdy, pokud bylo dovolání podáno neoprávněně, ačkoliv o tom advokát dovolatele

⁸⁶ Viz. kapitola 3. 1. Plná moc pro dovolací řízení.

⁸⁷ Viz. § 43 odst. 2 OSŘ.

⁸⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 926 (§ 243c OSŘ).

⁸⁹ Zákon RGBI. Nr. 113/1895, Zivilprozessordnung, § 512, ve znění pozdějších předpisů.

věděl nebo za účelem zdržení věci. Obdobná pokuta byla zakotvena i v historickém c. ř. s., přičemž podmínky jejího uložení byly obdobné jako nyní v Rakousku, tj. pokud dovolací soud shledá, že dovolání bylo podáno svévole nebo z důvodu průtahů ve věci, přičemž tento „*trest za svévoli*“, jak jej Bulín nazývá, mohl být uložen jednak dovolateli, ale i advokátovi.⁹⁰ Hrozba takové pokuty by mohla na dovolatele působit negativně, aby zvážil všechny okolnosti pro podání dovolání. Stejně tak by mohla odrazovat advokáta od podání ne zcela kvalitního dovolání nebo od podání dovolání, které je zjevně neúspěšné. Uvádí se, že NS rozhoduje pouze o 20 % podaných dovolání, zatímco 80 % dovolání je odmítáno pro formální či obsahové vady.⁹¹ Tato pokuta by mohla snížit nápad nadbytečných dovolání, mohla by napomoci celkovému zkvalitnění podaných dovolání, ale také může sloužit proti zahlcení NS.

4.3. Rozhodování o absenci povinného zastoupení *de lege ferenda*

V části práce týkající se nápravy absence povinného zastoupení jsem se zabývala poměrně zásadní změnou, která se dotkla rozhodování o nenaplnění této procesní podmínky. Tato agenda byla novelou z roku 2017 přenesena z NS na soud prvního stupně, tj. ve většině případů půjde o soudy okresní, případně o soudy krajské, podle určení věcné příslušnosti. Novela sledovala především odbřemenění NS, neboť bez této dílčí novely by se nápad věcí na dovolací soud stále zvyšoval.⁹² Toto je nepochybně pravda, a i ze statistických dat vyplývá, že novela byla při naplnění tohoto cíle úspěšná. Ve vztahu k podmínce povinného zastoupení nehodnotím tuto novelu příliš pozitivně. Zákonodárce sice chtěl ulehčit dovolacímu soudu, ale naopak zatížil právě první instanci. Ta totiž kromě prvotního a zásadního rozhodování soudních řízení v prvním stupni musí navíc rozhodovat o naplnění podmínek před dovolacím soudem, což se mi nezdá vhodné. Je sice pravdou, že soud prvního stupně má svou nezastupitelnou roli i v odvolacím (§ 208 an. OSŘ) a dovolacím řízení (§ 241b OSŘ), ale povinnost být zastoupen advokátem je vyžadována výhradně pro dovolací řízení. Nevidím jediný důvod, proč by o podmínce, která musí být splněna v řízení o dovolání, musela rozhodovat jiná instance, kterou

⁹⁰ BULÍN ml. Hynek. *Dovolání podle práva československého, německého a francouzského*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1935, s. 283.

⁹¹ HEJNÁ, Veronika. *Soudce Šuk k úpravě dovolání: Neplatí rovnice, že čím více instancí, tím více spravedlnosti* [online]. Česká-justice.cz, 8. 10. 2019 [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné na < <https://www.ceska-justice.cz/2019/10/soudce-suk-k-uprave-dovolani-neplati-rovnice-ze-cim-vice-instanci-tim-vice-spravedlnosti/>>.

⁹² Tato skutečnost vyplývá z výroční zprávy Ministerstva spravedlnosti, kdy z grafu uvedeného na str. 156 lze vypočítat, že po roce 2017 skutečně došlo k snížení počtu případů podaných na NS. Před rokem 2017 se naopak počet podání na NS zvyšoval. Viz. Ministerstvo spravedlnosti. *České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva* [online]. Justice.cz, 2020, [cit. 4. 12. 2020]. s. 156. Dostupné na <https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_stat_zprava.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc>.

shledávám v rámci justice za nejzatíženější. Myslím si, že obecně by se o naplnění procesních podmínek mělo rozhodovat v rámci daného řízení věcně a místně příslušným soudem. Převedení agendy z jedné instance na druhou urychlí rozhodování soudů pouze v rámci jedné instance, nikoli justice jako celku. Podle mě by bylo efektivnější ponechat rozhodování o procesních podmínkách požadovaných před NS v kompetenci právě Nejvyššího soudu a aby naplnění podmínky povinného zastoupení zkoumal v rámci jeho vnitřní organizace určený personální aparát. Myslím si, že toto rozhodování by mohlo spadat do kompetence asistentů soudců, justičních čekatelů, případně vyšších soudních úředníků, kterým zákon taktéž přiznává určitou rozhodovací pravomoc. Z § 241 OSŘ a z dosavadní rozhodovací praxe NS se domnívám, že vyhodnotit splnění podmínky povinného zastoupení již několik let nečiní zvláštní obtíže, a proto by tato agenda mohla připadnout jiným osobám s rozhodovací pravomocí. Tímto by mohlo dojít k tomu, že již nebude soud první instance zatěžován agendou dovolacího soudu a zároveň by se soudci Nejvyššího soudu nemuseli při své každodenní rozhodovací činnosti zabývat jednoduššími rozhodovacími procesy. I zde by samozřejmě musely být naplněny záruky kontroly justičních čekatelů, asistentů a vyšších soudních úředníků ze strany soudců a analogicky by připadal v úvahu prostředek nápravy, tj. odvolání nebo námitky proti rozhodnutí vyššího soudního úředníka a asistenta soudce.⁹³

Vyšší soudní úředníci, asistenti soudců a justiční čekatelé mají dnes poměrně rozsáhlou rozhodovací pravomoc, např. mohou rozhodovat o návrhu na osvobození od soudního poplatku, vydávat rozhodnutí o přerušení řízení, zastavit řízení pro nezaplacení soudního poplatku a mnoho dalšího.⁹⁴ Rozhodování o zastavení řízení pro nenaplnění podmínky povinného zastoupení v dovolacím řízení by svým charakterem mohlo být do výčtu pravomocí přidáno, myslím si, že je spolu s výše uvedenými rozhodnutími odborně srovnatelné.

⁹³ Viz. § 9. odst. 1, 2 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů.

⁹⁴ JIRSA, J. In JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář. Kniha I. § 1-78g občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 274 (§ 38a OSŘ).

Závěr

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma „Aktuální problematika povinného zastoupení účastníka řízení advokátem v civilním soudním řízení“, přičemž jsem se blíže zaměřila na problematiku zastoupení dovolatele v dovolacím řízení. Podle mého názoru je téma stále aktuální, především z důvodu existence věcného záměru civilního řádu soudního a v něm navržené možnosti rozšíření povinného zastoupení napříč všemi instancemi, po vzoru moderních právních systémů. U nás je splnění této podmínky vyžadováno pouze pro dovolatele v dovolacím řízení, a proto svou pozornost směřuji k české aktuální právní úpravě, byť úvahy *de lege ferenda* a pohledy do zahraničí jsou taktéž nezbytnou součástí práce. První kapitola obsahuje stručný pohled do historie a uvedení do tématu, ze kterého vyplývá, že povinné zastoupení bylo v české historii pojímáno jako pravidlo, nikoli jako výjimka, jako je tomu dnes.

Co se týče kapitoly dvě, vyplývá z ní několik poznatků. Dílčím cílem podkapitoly shrnující účel povinného zastoupení obecně je vytvořit si závěr o tom, zda je tento institut v naší právní úpravě nutný. Předestřené argumenty nasvědčují tomu, že ano, byť osobně si myslím, že při zavedení obecného povinného zastoupení nebude nezbytný ve všech řízeních. V dovolacím řízení shledávám povinnost účastníka být zastoupen advokátem nezbytným předpokladem naplnění účelu dovolacího řízení. Profesionalita, odbornost, rychlost řízení, objektivita, toto vše je v ideálním případě v dovolacím řízení naplněno. V souvislosti s účelem povinného zastoupení uvádím Horovu často citovanou pasáž ohledně zavedení nuceného zastoupení účastníka řízení, ve které je shrnuto vše podstatné, a ztotožňuji se s ní v celém rozsahu. Zdůrazňuje nutnost naplnění zájmů zastoupeného a nastiňuje myšlenku, že by advokáti mohli působit i jako zprostředkovatelé smířčího řešení sporu.

Vzhledem k tomu, že povinné zastoupení v Rakousku není omezeno pouze na dovolací řízení, podkapitola 2. 2. je pojata obecněji a dílčím cílem bylo zhodnocení, zda český zákonodárce může v rakouské právní úpravě nalézt inspiraci při novelizacích nejen ustanovení o dovolání, ale obecně při případném rozšíření podmínky. Podle mého názoru nepochybně ano, rakouský ZPO je v otázce povinného zastoupení podrobnější a hodnotím jeho provedení pozitivně. Česká právní úprava by se mohla *pro futuro* inspirovat při stanovení bagatelní částky sporu a dále by měla zvážit, pro která řízení je povinné zastoupení nezbytné. Podle mého názoru by se nutnost povinného zastoupení měla posuzovat spíše podle druhu řízení než podle hodnoty sporu. Na druhou stranu nebude jednoduché určit, která řízení vyžadují povinné zastoupení účastníka, oproti jiným. Při svých úvahách o vhodnosti zavedení povinného zastoupení v některých řízeních jsem vycházela z odborných článků a na základě uvedených argumentů

si myslím, že rozšíření podmínky povinného zastoupení po vzoru ZPO může přinést zkvalitnění soudních řízení.

Z analýzy v kapitole dvě, která se dále věnuje základním pojmům, tj. osobě zástupce dovolatele a výjimkám z povinného zastoupení vyplývá, že právní úprava v tomto směru nevykazuje výraznější nedostatky. Myslím si, že v průběhu posledních let Nejvyšší soud ve svých usneseních dostatečně vymezil případné výkladové nesrovnalosti ohledně osoby zástupce dovolatele a dnes by už výklad této procesní podmínky neměl činit problémy.

Cílem podkapitoly, která byla zaměřená na problematiku nápravy absence povinného zastoupení, bylo zhodnotit efektivnost jedné z posledních novel OSŘ, která přenesla rozhodování o naplnění podmínky povinného zastoupení z dovolacího soudu na soud prvního stupně. Tento krok vnímám spíše negativně, ale předestřené argumenty pro tuto změnu uvedené v důvodové zprávě k této novele respektuji. Chápu, že role soudu prvního stupně je v určitých aspektech nezbytná a užitečná pro NS, neboť díky němu dochází k filtraci případů, které zjevně nesplňují podmínky pro dovolací řízení. Na druhou stranu si nemyslím, že by o podmínce, která je vyžadována výhradně před Nejvyšším soudem, měla rozhodovat nižší instance. Domnívám se, že by agenda rozhodování o podmínce povinného zastoupení měla zůstat v kompetenci Nejvyššího soudu. V poslední kapitole, která se týká úvah *de lege ferenda* jsem nastínila možnost agendu přesunout na asistenty soudců Nejvyššího soudu, justiční čekatele, případně na vyšší soudní úředníky.

Třetí kapitola se věnuje konkrétním aspektům zástupčího oprávnění, se zaměřením na zastoupení na základě plné moci. Tento typ zastoupení, s přihlédnutím k citované judikatuře považuji za nejčastější a v minulých letech vykazoval jisté aplikační problémy. Z kapitoly, která je věnována plné moci, vycházejí dva zásadní poznatky. Plná moc, která je udělena advokátovi v řízení před soudem prvního stupně, automaticky neplatí i v dovolacím řízení, ledaže je v ní výslovně stanoveno jinak. Ten druhý se týká samotného sepsání dovolání, které musí být bez výjimek sepsáno advokátem, na což reagovala i novela občanského soudního řádu č. 404/2012 Sb. S těmito problémy se v minulosti potýkal Nejvyšší i Ústavní soud, nyní však bylo jejich řešení zakotveno i v zákoně, nemělo by k nim již znovu docházet.

Dále byla v kapitole věnována pozornost některým dílčím problémům, které ani zákon výslovně neupravuje, proto jsem se uchýlila k analogii s obecnými ustanoveními o plné moci. Hledala jsem řešení situace, kdy dojde k udělení plných mocí dvěma zástupci právnické osoby dvěma odlišným advokátům. Za použití obecných ustanovení o plné moci a komentářové literatury jsem došla k závěru, že o této kolizi nemůže rozhodovat sám NS, ale právnická osoba musí být vyzvána, aby upřesnila, která plná moc je pro něj závazná. Jsem toho názoru, že soudu

nepřísluší rozhodovat o vnitřních záležitostech právnické osoby, proto zde navrhuji i způsoby, jak by mohla právnická osoba dále postupovat. Další otázku, na kterou jsem v rámci třetí kapitoly hledala odpověď, se týkala zániku plné moci během dovolacího řízení. Právní úprava výslovně řešení neobsahuje, odpověď mi poskytla komentářová literatura, která nabízela vícero řešení. Přiklonila jsem se k řešení, že plná moc musí platit v průběhu celého dovolacího řízení, nikoliv jen pro sepsání dovolání, jak tvrdí Putna a Jakšič. V případě, že dojde k zániku plné moci v průběhu řízení, soud by měl dovolatele vyzvat, aby její absenci napravil.

Čtvrtá kapitola je věnována úvahám *de lege ferenda*. Jedním z aspektů, kterému je věnována pozornost, je rovnost mezi stranami. Při svých úvahách jsem vycházela z článku profesora Zoulíka a myslím si, že není v úpravě dovolání rovnosti učiněno zadost. Povinné zastoupení se vyžaduje pouze pro dovolatele, pro druhou stranu již nikoliv. Domnívám se, že chceme-li hovořit o naplnění zásady rovnosti v čisté podobě, považuji za vhodné zavést povinné zastoupení pro obě strany. V rámci této kapitoly také zmiňuji institut sankce za neoprávněně podané dovolání, který by mohl zamezit podávání nadbytečných dovolání. Dále je zde ještě zahrnuta část pojednávající o rozhodování soudů v případech absence povinného zastoupení. Jak jsem uváděla výše, nejsem zcela ztotožněna s novelou z roku 2017, která převedla rozhodování o této podmínce na soud prvního stupně. Uvádím své úvahy, že by o naplnění podmínky rozhodovaly jiné osoby, které spadají pod NS. Zmiňuji justiční čekatele, asistenty soudců a případně vyšší soudní úředníky. Tito by o naplnění podmínky povinného zastoupení mohli rozhodovat, neboť si myslím, že výjimky z povinného zastoupení by již neměly činit výkladové obtíže. A pokud by výkladová nesrovnalost nastala, stále má dovolatel možnost podat opravný prostředek.

Jako výzkumnou otázku jsem si v úvodu stanovila, zda je povinné zastoupení nástrojem k ochraně práv účastníka a současně k naplnění účelu dovolacího řízení. Na základě argumentace v této práci považuji právní úpravu v této otázce za přehlednou a poměrně jednoznačnou. Jak jsem zmiňovala výše, vidím prostor pro důslednější naplnění zásady rovnosti. Povinné zastoupení je nástrojem k ochraně práv dovolatele, byť by se na první pohled zdálo, že spíše omezuje přístup k soudu. Ústavní soud ale prohlásil, že k tomu tak nelze přistupovat. Dovolací řízení je jedním z typů řízení, které by bez tohoto požadavku mohlo účastníkovi spíše přivodit újmu.⁹⁵ Účel povinného zastoupení v dovolacím řízení je také naplněn, obsah dovolání vyžaduje profesionální argumentaci, které by dovolatel bez dostatečného vzdělání a zkušeností nebyl schopen. Tato náročnost bude hlavním důvodem, proč

⁹⁵ Viz. kapitola 2. 1. K účelu povinného zastoupení.

většina dovolání končí neúspěchem. Kvituji snahy a diskuse ohledně rozšíření podmínky povinného zastoupení, zcela určitě by to zvýšilo kvalitu soudních řízení a podání, obdobně jaké je tomu v dovolacím řízení. Tématu advokátského procesu se v průběhu posledních několika let věnovalo několik odborných článků a bylo tématem nejedné odborné konference. Vzhledem k jeho stoupající aktuálnosti se dá očekávat, že i vědeckých prací bude přibývat. Zda a v jaké podobě se do české právní úpravy advokátní přímus vrátí, ukáže až budoucnost.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentářová literatura

1. VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 694 s.
2. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV, § 201- 250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 287 s.
3. SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s.
4. DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, 948 s.
5. HORA, V., SPÁČIL J. (ed.) *Československé civilní právo procesní. I. - III. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 1. sv. (různé stránkování).
6. MACKOVÁ, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, 255 s.
7. SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPEŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš, ČÁP, Petr, ČERMÁK, Karel, PAPEŽ, Vladimír, POLČÁK, Stanislav, SEDLATÝ, Bohuslav. *Zákon o advokacii*. 1.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, 633 s.
8. SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMUL'AKOVA, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 458 s.
9. JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1-78g občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 536 s.
10. DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1581-3343 s.
11. BULÍN ml. Hynek. *Dovolání podle práva československého, německého a francouzského*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1935, 450 s.

Odborné články

1. BALÍK, Stanislav, *Advokátní spory a právo chudých? (Příspěvek k diskusi o ustanovení § 5 o. s. ř.)*, *Právní praxe*, 1995, č. 7.
2. LAVICKÝ, Petr. *Český civilní řád soudní pro třetí milénium*. *Právní rozhledy*. 2017, č. 9, s. 340.

3. ŠLEJHAROVÁ, Markéta. Vybrané projevy ochrany „slabší strany“ z pohledu civilního práva procesního. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 7-8, s. 46-50.
4. JURÁŠ, Marek. Advokátský proces na pozadí rekonstrukcí civilních kodexů. *Právní rozhledy*. 2012, č. 22, s. 789-795.
5. ZOULÍK, František. Rovnost stran a profesionalita v civilním procesu. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 9, s. 7-20.

Právní předpisy

1. zákon RGBI. Nr. 113/1895, Zivilprozessordnung, ve znění pozdějších předpisů.
2. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
3. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
4. zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů.
5. zákon č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
6. zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, ve znění pozdějších předpisů.
7. zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů.

Judikatura soudů

1. Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2009, sp. zn. III.ÚS 473/09.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2013, č. j. IV. ÚS 2127/12-2.
3. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7.9.2005, sp. zn. 29 Odo 1091/2005.
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 20 Cdo 638/2003.
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. 20 Cdo 1723/2005.
6. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1594/2005.
7. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.1.1999, sp. zn. 20 Cdo 1638/98.
8. Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 7/95.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2009, sp. zn. 26 Cdo 1176/2009.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2005, sp. zn. 26 Cdo 2078/2005.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 402/2002.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 20 Cdo 83/2003.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1923/2003.
14. Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2008, sp. zn. II. ÚS 3035/07.
15. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 20 Cdo 738/2011.

16. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2209/2005.
17. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8.7.2003, sp. zn. 29 Odo 457/2003-I.
18. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1841/2000.
19. Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2003, sp. zn. IV. ÚS 699/02.
20. Nález Ústavního soudu ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 283/03.

Internetové zdroje

1. Ministerstvo spravedlnosti. *Věcný záměr civilního řádu soudního* [online]. Justice.cz, 2017, [cit. 6. 12. 2020]. Dostupné na <<https://crs.justice.cz/>>.
2. DIMUN, Petr. *Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku* [online]. ceska-justice.cz, 22. 11. 2018 [cit. 5. 12. 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/>>.
3. Senát Parlamentu ČR. Historické senátní tisky z 4. volebního období - senátní tisky, 5. zasedání, č. 431 [online]. Senat.cz, [cit. 8. 11. 2020]. Dostupné na <https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0431_05.htm>.
4. Ministerstvo spravedlnosti. *České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva* [online]. Justice.cz, 2020 [cit. 11. 11. 2020]. s. 156. Dostupné na <https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_statistická_zpráva.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc>.
5. SEDLÁČEK, M. *Aktivita procesních stran* [online]. Pravniprostor.cz, 22. února 2019 [cit. 24. 11. 2020]. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/aktivita-procesnich-stran>>.
6. HEJNÁ, Veronika. *Soudce Šuk k úpravě dovolání: Neplatí rovnice, že čím více instancí, tím více spravedlnosti* [online]. Česká-justice.cz, 8. 10. 2019 [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2019/10/soudce-suk-k-uprave-dovolani-neplati-rovnice-ze-cim-vice-instanci-tim-vice-spravedlnosti/>>.

Jiné

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb.
2. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 519/1991 Sb.

Shrnutí

Diplomová práce je zaměřena na problematiku povinného zastoupení účastníka řízení advokátem v civilním soudním řízení, konkrétněji na povinné zastoupení dovolatele v dovolacím řízení. V úvodní části práce je vymezen historický exkurz povinného zastoupení obecně, jeho účel a základní pojmy s přihlédnutím k dosavadnímu vývoji soudního rozhodování. Třetí kapitola se věnuje problematickým aspektům zástupčího oprávnění, konkrétně plnou mocí, a analyzuje rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu České republiky. V závěrečné kapitole jsou předloženy úvahy a návrhy, které by mohly přispět lepšímu naplnění účelu povinného zastoupení při ochraně práv účastníka řízení a současně naplnění účelu dovolacího řízení.

Abstract

The diploma thesis is aimed at issue of mandatory representation of a party to the proceedings by a lawyer in civil procedure, especially at issue of mandatory representation of an appellant by a lawyer in the appellate proceedings. The introductory part of the thesis defines a historical excursion of mandatory representation in general, his purpose and basic terms with regard to history of decision making of courts. The third chapter solves the contentious aspects of an authorisation to represent, especially a power of attorney, and analyses judicial decisions of Supreme court and Constitutional court of the Czech Republic. The final chapter presents thoughts and proposals that could help to improve fulfillment of the purpose of mandatory representation, protect the rights of a party to the proceedings and to improve fulfillment of the purpose of the appellate proceedings.

Klíčová slova

Povinné zastoupení účastníka řízení, dovolací řízení, dovolací soud, dovolatel, advokát, věcný záměr civilního řádu soudního, občanský soudní řád, sporné řízení

Key words

Mandatory representation of a party to the proceedings, the appellate proceedings, court of appeal, an appellant, lawyer, material intent of new Civil Procedure Code, civil procedure code, contentious proceedings